KNJIGA TEDŽVIDA

ALLAH'S GIFT

Bosanski jezik

The Bosnian's Tajweed Book

Besplatno za sve muslimane

ADABI UČENJA KUR'ANA

Svaka hvala pripada samo Allahu, Onome putem čijeg se šerijata samo Njemu pokorava, Onome zbog čije su veličine i uzvišenosti vjernici skrušeni pred Njim na ruku'ima i sedždama, Onome pred kojim - zbog ljepote noćnog dozivanja - vjernici ustaju noću i ne spavaju, Onome zbog čije se nagrade vjernici zalažu i trude. On Uzvišeni govori govorom koji je daleko od svake sličnosti s ljudskim govorom. Njegov govor je i Njegova Knjiga koju je objavio Svome vjerovjesniku Ahmedu, sallallahu alejhi ve sellem, Knjiga koju mi čitamo i ponavljamo danju i noću, pa se ne umaramo, niti se zasićujemo. Zahvaljujem Mu se zahvalom onoga koji se nada da će stati pred Njegova vrata i da neće biti odbijen. Svjedočim iskreno Allahu i time Ga obožavam - da nema drugog istinskog boga osim Allaha jedinog, On nema sudruga i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik koji je istinski ispunio obavezu robovanja Allahu, subhanehu ve te'ala, neka je Allahov salavat i selam na njega i na njegovog druga Ebu Bekra es-Siddika koji je neprijateljska srca ispunio bolom, i na Omera koji nije prestajao jačati islam i izgrađivati ga, i na Osmana kojem se ponudio šehadet pa se nimalo nije dvoumio, i na Aliju koji je svojim mačem sasijecao i uništavao nevjerničko sjeme.

Neka je trajni salavat i selam i na ostalu Vjerovjesnikovu porodicu i ashabe, sve dok vrijeme traje. Draga moja braćo i sestre, uistinu je ovaj Kur'an - koji čitamo, slušamo, pamtimo i pišemo - govor vašeg Gospodara, Gospodara svih svjetova, Allaha koji je dostojan da Ga istinski obožavaju i prvi i posljednji ljudi. Kur'an je čvrsto Allahovo uže, Njegov pravi put, blagoslovljeni jezik i jasno svjetlo. Allah Uzvišeni govorio je njime kako Uzvišenom Allahu i Njegovoj veličini dolikuje. Dostavio ga je Džibrilu, jednom od plemenitih bliskih meleka, koji ga je zatim dostavljao Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, da opominje njime na jasnom arapskom jeziku.

Uzvišeni Allah kaže:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!"[1]

Tako će vjernik učiti Kur'an polahko jer mu to pomaže u razmišijanju o proučenom, a također i ispravnijem izgovoru harfova.

U Sahihu imama Buharije biiježi se da je Enes b. Malik, radijallahu anhu, upitan o Vjerovjesnikovom, sallallahu alejhi ve sellem, učenju Kur'ana, pa je rekao: *"Učio je polahko, pa kada bi proučio 'BismillahirRahmanir-Rahim', otegnuo bi bismillah, zatim bi otegnuo Er-Rahman, a zatim bi otegnuo Er-Rahim."*[2]

Ummu Seleme, radijallahu anha, upitana je o Vjerovjesnikovom, sallallahu alejhi ve sellem, učenju, pa je odgovorila: *"Pravio bi pauzu između ajeta. Zastajao bi kod svakog ajeta: 'Bismillahir-Rahmanirrahim. El-hamdu lillahi Rabbil-'alemin. Er-Rahmanir-Rahim. Maliki jevmiddin."*

Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, rekao je: *"Ne žurite sa učenjem Kur'ana, ne nižite ga kao što nižete stihove. Zastanite kod njegovih posebnosti, pokrenite i podstaknite, probudite njime svoja srca. Neka*

1 El-Hidžr, 9
2 Buhari

vaša briga ne bude kraj sure."[3]

Nema smetnje da se malo brže uči Kur'an ukoliko se neće zapostavljati harfovi i riječi, ili uklapati tamo gdje im nije mjesto. Ako bi se izostavljali harfovi, tada takvo učenje postaje haram, jer se time mijenja značenje Kur'ana. Od adaba učenja Kur'ana jeste i odlazak na sedždu kada se prouči ajet u kojem ima sedžda (sedždei-tilavet). Tom prilikom izgovorit će Allahu ekber i otići na sedždu, a na sedždi će učiti: *Subhane Rabbijel E'ala*, a zatim doviti i nakon toga se dignuti sa sedžde bez tekbira i bez selama, jer se ne prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je izgovarao tekbir prilikom dizanja sa sedždei-tilaveta, izuzev u toku namaza kada se izgovara tekbir prilikom odlaska na sedždu i prilikom ustajanja sa sedžde, zbog hadisa Ebu Hurejre, radijallahu anhu, koji prenosi da bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovarao tekbir pri svakom spuštanju i pri svakom dizanju.

Ibn Mes'ud, radijallahu anhu, kaže: *"Vidio sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako izgovara tekbir prilikom svakog spuštanja i dizanja, sjedanja i ustajanja."*[4] Ovo pravilo se odnosi i na običnu sedždu u namazu i na sedždu-tilaveta u namazu. Od adaba učenja Kur'ana jeste i da ga vjernik uči prisutnog srca, da je usredotočen na učenje, da razmišlja o onome što prouči, da razumijeva značenje kur'anskih ajeta, da mu srce pri svemu tome bude skrušeno i da bude svjestan da mu se Allah obraća ovim Kur'anom, jer je Kur'an Allahov govor.

Od adaba učenja Kur'ana jeste i da se Kur'an uči u stanju čistoće, čime se iskazuje poštovanje prema Allahovom govoru. U stanju nečistoće od idženabeta ne bi trebalo učiti Kur'an, sve dok se ne okupa, ako ima vode, a ako nema ili se boji upotrebe vode zbog bolesti, onda dok se ne uzme tejemmun. Čovjek u stanju dženabeta može zikriti, spominjati Allaha, doviti Mu kur'anskim dovama, ali da time ne namjerava učenje Kur'ana, kao naprimjer da uči dovu: *"La ilahe illa Ente subhaneke, inni kuntu mine-z-zalimin! - Nema istinskog boga mimo Tebe, slavljen neka si Ti, ja sam, doista, bio od nasilnika!"*, ili da uči: *"Rabbena la tuzig kulubena ba'de iz hedejtena, ve heb lena min led unke rahmeten inneke Ente Vehhab! - Gospodaru naš, ne dozvoli da naša srca zastrane nakon što si ih uputio, i podari nam od Sebe milosti jer si, uistinu, Ti Onaj koji mnogo daruje!"*
Od adaba učenja Kur'ana jeste da uči Kur'an na lijepom i čistom mjestu. Trebalo bi izbjegavati nečista i bučna mjesta, jer se na takvim mjestima neće slušati Kur'an i samim tim se Kur'an omalovažava. Također, nije dozvoljeno učiti Kur'an u nužniku, kupatilu i sličnim mjestima jer to ne priliči Kur'ani-kerimu. d adaba učenja Kur'ana jeste i uljepšavanje glasa prilikom učenja. U dva Sahiha biiježi se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *''Allah ne sluša ništa tako kao što sluša vjerovjesnika koji lijepim glasom glasno uči Kur'an."*
Džubejr b. Mut'im, radijallahu anhu, rekao je: *"Čuo sam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako na akšam-namazu uči suru Et-Tur. Nikada nikoga nisam čuo da ljepše uči Kur'an od njega."*
Međutim, ako se u blizini onoga ko uči Kur'an nalazi neko kome smeta glasno učenje, poput klanjača ili spavača i sl., tada neće učiti toliko glasno da uznemirava i ometa prisutne, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jednom prilikom došao u mesdžid i zatekao kako neki ashabi klanjaju dok drugi glasno uče Kur'an, pa je rekao: *"Uistinu onaj koji klanja doziva svoga Gospodara, pa neka gleda čime Ga doziva i ne nadglasavajte se međusobno prilikom učenja Kur'ana."*

3 Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi
4 Ahmed, Nesai i Tirmizi i ocjenjuje ga vjerodostojnim.

Od adaba učenja Kur'ana jeste i učenje po tedžvidu. Također od adaba učenja Kur'ana jeste i traženje zaštite od prokletog šejtana prije samog otpočinjanja s učenjem, zbog riječi Uzvišenog Allaha:

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"A kada hoćeš Kur'an da učiš, ti kod Allaha zatraži zaštitu od šejtana prokletog."[5]

Ovo su neki adabi učenja Kur'ana, pa se okitite njima i tražite u njima Allahovo zadovoljstvo i Njegovu dobrotu. Gospodaru naš, učini nas od onih koji poštuju Tvoje svetinje! Učini nas od onih kojima daruješ Svoje blagodati i nagrade! Učini nas od onih koji će kod Tebe naslijediti Tvoje džennete! Oprosti nama, našim roditeljima i svim muslimanima Svojom milošću, jer si doista, Ti od milostivih Najmilostiviji. Neka je Allahov salavat i selam na našega vjerovjesnika Muhammeda, na njegovu porodicu i sve ashabe.

Kur'an, se može učiti i brže i sporije. Tempo se mora prilagoditi prema vlastitim izgovornim mogućnostima i glasovnim sposobnostima. U tom smislu, tedžvid se dijeli na:

a) **TERTIL** - polagahno recitiranje (učenje),

b) **HADR** - brzo recitiranje (učenje) i

c) **TEDWIR** - odmjereno recitiranje (učenje).

TEDŽVID (التجويد)

1) Kao egzaktna znanost, tedžvid izučava zakonitosti i metode pravilnog učenja Kur'ana, a.s. Kiraet je sposobnost i vještina praktične realizacije tih normi, a kvalitet njihove primjene zavisi od odgovornosti i glasovno-izgovornih sposobnosti svakog pojedinca. U toku učenja i obučavanja, najefikasnija je auditivno-vizuelna metoda.

2) Izučavati ovu znanost je farzi-kifaje, tj. kolektivna obaveza svake generacije muslimana.

3) Praktična primjena tedžvida (tertila) je farzi-'ajn, a to znači, individualna dužnost i odgovornost svakog pojedinca bez obzira, da li učio jedan ili više ajeta, ili cijeli Kur'an, a.s.

Tedžvid je nauka o izgovoru glasova prilikom učenja Kur'ana.
Znači, uljepšavanje, poboljšavanje.

5 En-Nahl, 98

Propisi *(ahkjam-الاحكام)*

Besmele *(البسملة)* i Isti'aze *(الاستعاذة)*

Učenje isti'aze (الاستعاذة)

Isti'aza استعاذة je propisana i lijepo ju je *(mustehabb - مستحب)* proučiti prilikom otpočinjanja kiraeta Kur'ana, sukladno riječima Uzvišenog:

فإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشيطان الرجيم

„Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu protiv šejtana prokletog."[6]

Učenje Isti'aze je na stepenu mustehabba po mišljenju većine islamskih učenjaka. Postoji i slabije mišljenje o obavezi (وجوب) njenog učenja koje je utemeljeno na jezičkom značenju spomenutog ajeta u kojem je upotrijebljen imperativ glagola (فاستعذ) mustehabb (مستحب) verzija Isti'aze je sljedeća:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

„Utječem se Allahu (Allahovim imenom) protiv prokletog šejtana."

Kako šejtan ne bi učača odvraćao od učenja Kur'ana i razmišljanja o proučenom.

Učenje Besmele (البسملة)

Što se tiče učenja bismille, ako se uči od polovine sure ili neki odlomak sure, tada se bismilla neće učiti, a ako se sura uči od samog početka, tada će se učiti bismilla izuzev na početku sure Et-Tevbe, jer jedino sura Et-Tevbe na svom početku nema bismille. Također, kada su ashabi skupljali Mushaf, nisu znali je li sura Et-Tevbe zasebna sura ili nastavak sure El-Enfal, pa su odvojili jednu od druge bez stavljanja bismille. To je bio njihov idžtihad koji se, bez imalo sumnje, slaže sa istinom, jer da je bismilla bila objavljena na početku sure Et-Tevbe, ona bi ostala sačuvana, zbog Allahovog čuvanja Kur'ana, kao što je i rekao Svevišnji:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩

"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!"[7]

6 Prijevod značenja En-Nahl, 98
7 El-Hidžr, 9

Učenje Besmele (بسملة) na početku svake sure obaveza je (vadžib - واجب), osim prije sure Et-Tevbe, kao što je došlo božanskom naredbom, tevkifi (توقيفي) i kao što je zabilježeno u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prilikom oficijelnog zapisivanja Objave.

Propisi (ahkjam أحكام) učenja Isti'aze استعاذة i Besmele بسملة u poziciji sa početkom neke sure

Učenje Isti'aze (استعاذة) i Besmele (بسملة) u poziciji sa početkom neke sure može imati jednu od sljedeće četiri varijante:

1. Zasebno učenje sve troje. U ovoj situaciji prouči se zasebno Isti'aza pa pauzira, potom se prouči Besmela i pauzira, a onda produži s učenjem početka sure.
2. Zasebno učenje prve. U ovoj situaciji prouči se zasebno samo Isti'aza i pauzira, zatim se Besmela poveže sa početkom sure.
3. Vezivanje prve za drugu i zasebno učenje treće. U ovoj situaciji vezuje se Isti'aza sa Besmelom i napravi pauza, a zatim se otpočinje sa učenjem sure.
4. Vezivanje sve troje. U ovoj situaciji vezuje se Isti'aza sa Besmelom, a Besmela sa početkom sure.

Sve ove verzije učenja su dozvoljene ali je prva najpreča (أولى) za prakticiranje. Učenje Besmele u poziciji između dvije sure može imati sljedeće varijante:

Učenja Besmele u poziciji između dvije sure

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Učenje Besmele u poziciji između dvije sure može imati sljedeće varijante:

1. Zasebno učenje svih. U ovoj situaciji zastane se s učenjem i napravi pauza na kraju sure, potom se prouči Besmela pa pauzira a onda zasebno prouči početak sljedeće sure.
2. Rastavljanje učenja kraja sure od Besmele spajajući je sa početkom sljedeće sure.
3. Spajanje svih. U ovoj varijanti spaja se kraj sure sa Besmelom, a Besmela sa početkom sljedeće sure.
4. Spajanje Besmele sa krajem sure pa pauziranje i rastavljanje Besmele od početka sljedeće sure.

Ova verzija pauziranja i učenja je zabranjena. Razlog zabrane je u tome, kako neki navode, što je pozicija Besmele u Kur'anu određena doktrinarnom, božanskom odredbom za početak, a ne za kraj sure.
Također, treba izbjeći mogućnost stvaranja pogrešnog uvjerenja kako je Besmela ajet pozicioniran

na kraju sure pošto je to u suprotnosti sa tradicionalnim vjerskim izvorima.

IZGOVORNA BAZA GLASOVA I NJENI CENTRI
(مخارج الحروف mahredzul-huruf)

Definicija slova: *Slovo je zvuk koji dolazi sa određenog ili približnog mjesta.*
Definicija zvuka: *Zvuk su vibracije i valovi u slojevima zraka koje dotiču do ljudskog uha.*

ـَ	fetha	a
ـِ	kesra	i
ـُ	damma	u
ـّ	tešdid	uduplani harf
ـْ	sukun	odsustvo samoglasnika

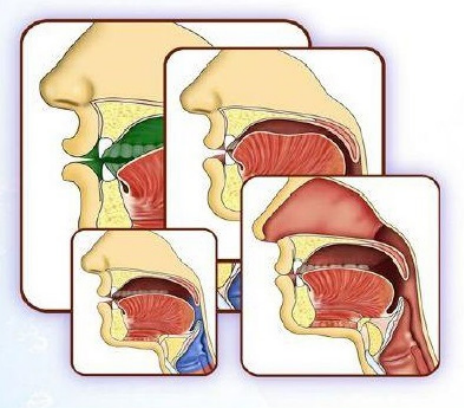

Od riječi mahre izvedena je množina mehari, a ona jezički znači: ishodište, mjesto izlaska, mjesto produkcije glasa i sl. Terminološki, ova riječ označava i precizira izgovorne centre u kojima se glasovi produciraju, kao i njihove akustičke osobine koje se, u toku artikulacije, ispoljavaju.

Područja izgovora:

1. Prazni prostor usta i grla - Al-dzeuf (الجوف)
   (ishodište medd slova (ا ي و
2. Grlo - Al-halq (الحلق) –
   a) Najdublji dio grla (ء, هـ),
   b) Srednji dio grla (ح , ع),
   c) Najgornji dio grla (خ , غ)
3. Jezik - Al-lisaan (اللسان)
   a) Nepce i jezik (ك , ق),
   b) Tvrdo nepce i sredina jezika (ي , ش , ج)
   c) Vrh i ivice jezika (ل , ض) ,
   d) Vrh jezika:
      -Osnova gornjih zuba i vrh jezika ن
      -Sredina tvrdog nepca i vrh jezika ر
      -Korijen gornjih zuba i vrh jezika د , ت , ط
      -Donji sjekutići i vrh jezika ص , س , ز
      -Donji i gornji sjekutići i vrh jezika ظ , ذ ,ث
4. Usne - As-sefetan (الشفتين)
   a) Donja usna i gornji sjekutići (ف)

b) Donja i gornja usna (ب , م , و)

5. Nosna šupljina - Al hajsum (الخيشوم)
   Nazalizacija (م , ن)

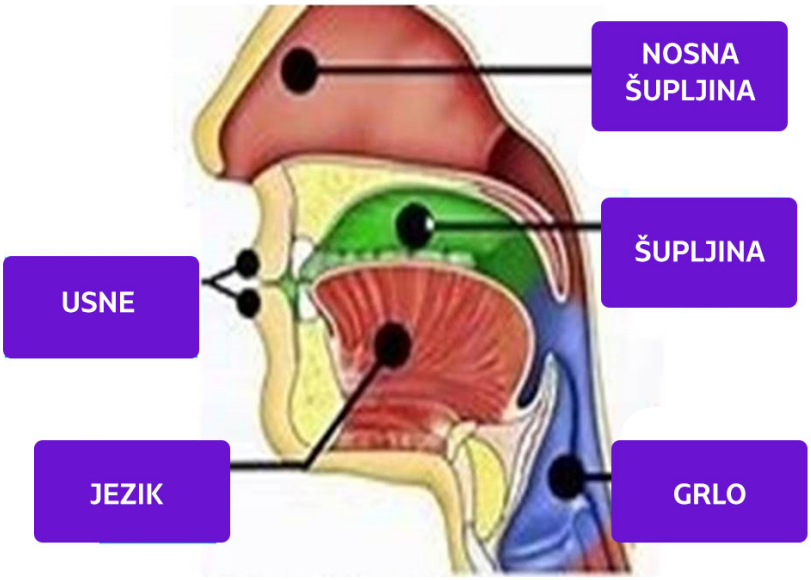

1. Al-dželuf (الجوف)

Prazni prostor usta i grla

Iz ovog izgovornog centra artikuliraju se tri duga vokala: ي – و - ا

Zbog vazdušnog strujanja iz dubine pluća do usne duplje i vani, ovi glasovi se zovu džeuvfije (dubinski) ili hewa'ije (strujni).

		ُوْ َا ِيْ	
تُوْبُوْا	زِلْزَالَهَا	نَفَّثْتِ	اِلْفِهِمْ
اَثْقَالَهَا	قُوْلُوْا	نَفْسِهِ	اٰخِرَةُ
لِاِيْلٰفِ	اَخِيْهِ	اَبِيْ	يٰلَيْتَنِيْ

2. Al-Halq (الحلق) – Grlo (خ ,غ)(ح ,ع) (ه،ء)

2.1. Najdublji dio grla (اقصى الحلق)

U najdubljem dijelu grla tvore se glasovi: (ء,هـ)

a) Konsonant (ء) hemze :

Hemze je glotal (duboko-grleni glas) po mjestu izgovara, i ploziv (praskav) po načinu izgovora. Prema akustičkom utisku, ovaj konsonant nije ni zvučan ni bezvučan. U toku izgovora hemzeta, glasnice se čvrsto pripoje, a disanje na trenutak prekine. Zrak koji nailazi iz pluća naglo otvara formiranu prepreku i na taj način proizvodi eksplozivan šum.

b) Konstonant ه :

Ovaj glas je glotal (duboko grleni) po mjestu tvorbe i frikativ (strujni) po načinu tvorbe. Zbog mirovanja glasnica u toku izgovora, konsonant h je bezvučan. U toku artikulacije, glasnice se umjereno približe. Kada se vazduh iz pluća potisne, čuje se prirodno strujanje zraka, koje se inače osjeti u toku disanja zdrave osobe.

2.2. Sredina grla (ždrijelo) - (وسط الحلق) :

U dijelu ždrijela (farinksa) tvore se glasovi: ع *i* ح

a) **Konsonant ح :**

Ovaj glas je faringal (ždrijelni) po mjestu izgovora i frikativ (strujni) po načinu izgovora. Pošto prilikom tvorbe, glasnice miruju, konsonant **ح** je bezvučan. U toku artikulacije ovog glasa, ždrijelni (faringalni) kanal se suzi. Zrak koji se potisne iz pluća, nailazi na tijesan prolaz, pri čemu nastaje oštar šum. Prilikom samog izgovora, jezik se mora ukrotiti i povući nazad.

b) **Konsonant ع :**

Ovaj konsonant je, kao i prethodni, faringal (ždrijelni) po mjestu tvorbe. Za razliku od prethodnog, ovaj glas je ploziv (praskav) po načinu tvorbe. S obzirom da u toku izgovora glasnice ne trepere, konsonant ع je bezvučan. Prilikom izgovora glasa ع korijen i zadnji dio jezika se povuku unazad. Nakon što se potisne zrak iz pluća i pregrada se u faringalnom (ždrijelnom) kanalu otvori, jezik se mora naglo pomjeriti naprijed, a usneni mišići su zategnuti.

U toku izgovora ovog konsonanta treba paziti da se međusobno ne zamijene glasovi:

ه, خ, ح.

2.2. Najgornji dio grla
(ادنى الحلق) - (mehko nepce)

U prednjem dijelu grla, na mehkom nepcu (velumu) tvore se : غ *i* خ

a) **Konsonant غ:**

Konsonant غ je velar (zadnjonepčani) po mjestu tvorbe i frikativ (strujni) po načinu tvorbe. Imajući u vidu da, prilikom njegovog izgovora, glasnice trepere, ovaj glas je zvučan. Prilikom artikulacije ovog konsonanta, zadnji dio jezika se mora pomjeriti prema mehkom nepcu (velumu). Kada naiđe zrak iz pluća, čuje se hrapav, zvučan šum koji je sličan gugutanju bebe ili goluba.

3. Al-lisaan (اللسان) – Jezik
3.1. Nepce i jezik ك , ق:

Prema klasičnim izvorima na mehkom nepcu, uz učešće zadnjeg dijela jezika, tvori se konsonant ق.

a) Konsonant ق :

Ovaj konsonant je uvulo-velar (resično-zadnjonepčani) po mjestu izgovora i ploziv (praskav) po načinu izgovora. Prilikom njegove tvorbe glasnice miruju, pa je zbog toga konsonant q (ق) je bezvučan. U toku artikulacije, jezik se pomjeri nazad, a njegov zadnji dio se uzdigne prema zadnjem nepcu u predjelu resice. Zrak koji naiđe iz pluća savladava već formiranu prepreku, a jezik se naglo spušta. U tom trenutku se čuje eksplozivan šum.

b) Konsonant ك :

Po mjestu izgovora, ovaj glas je velar (zadnjonepčani) a po načinu izgovora je ploziv (praskav). S obzirom da u toku artikulacije glasnice miruju, konsonant k (ك) je bezvučan. Pri samoj artikulaciji ovog glasa, zadnji dio jezika se uzdigne prema tvrdom nepcu. Nakon što vazdušna struja iz pluća otvori, već formiranu pregradu, čuje se karakterističan zvuk, približno isti kao u našim riječima: kiša, kišobran, kilometar.

3.2. Tvrdo nepce i sredina jezika ج , ش , ي

U predjelu tvrdog nepca (palatuma), a uz učešće sredine jezika artikuliraju se konsonanti : ج , ش , ي**.**

a) Konsonant ج :

Ovaj glas je palato-alveolar (nepčano-desnični) po mjestu tvorbe a poluzatvoreni (afrikat) po

načinu tvorbe. Prema učešću glasnica, konsonant ج je zvučan. Ovaj konsonant se izgovara tako što se vrh jezika prisloni uz korijen donjih zuba (alveole). U tom trenutku se, na tvrdom nepcu, formira neka vrsta polupregrade. Zrak iz pluća polahko savladava tu prepreku, izazivajući trenje na alveolama. U odnosu na glas u našem jeziku, arapsko ج je u izgovoru nešto mekše.

b) Konsonant ش :

Po mjestu tvorbe ovaj konsonant je isti kao i prethodni, a po načinu tvorbe, on je frikativ (strujni). S obzirom da u toku izgovora glasnice miruju, glas ش je bezvučan. Prilikom artikulacije ovog konsonanta, vrhom jezika se pritisne na korijen donjih zuba, prednjim dijelom jezika se dodiruje prednji dio tvrdog nepca, a donji i gornji zubi se međusobno približe.

c) Konsonantي :

Ovaj konsonant je prednjo-nepčani (palatal) po mjestu artikulacije, a poluvokal po načinu artikulacije. Budući da u toku izgovora glasnice trepere, ovaj glas je zvučan. Konsonant ي izgovara se tako da se vrh jezika pomjeri naprijed, njegov zadnji dio se približi tvrdom nepcu (palatumu), a govorni organi su opušteni.

3.3 Vrh i ivice jezika (حافة – حافتي اللسان)

ض , ل

a) Konsonant ض :

Na gornjim kutnjacima, a uz blagi pritisak vrhom i ivicama jezika, tvori se konsonant ض. Glas ض je dental (zubni) po mjestu izgovora i ploziv (praskav) po načinu izgovora. Imajući u vidu da, prilikom njegove tvorbe, glasnice trepere, on je zvučan. Osim toga konsonant ض ima i posebno naglašenu artikulaciju (emfatik). Prilikom izgovora ovog glasa, vrhom jezika se pritisne osnova gornjih sjekutića, prednji dio jezika se pripoji uz korijen gornjih zuba (alveole), zadnji dio jezika se podigne prema zadnjem nepcu, a usne se umjereno zaokrugle, sa nešto većim otvorom usta. U toku artikulacije čuje se eksplozivan šum. Kada je konsonant ض bez vokala (sakin), paziti da pri izgovoru ne odskače, ali i voditi računa da se ne izgubi. Također treba obratiti pažnju da se ovaj glas ne asimilira, u poziciji kada poslije njega dođe konsonant ط .

Primjer: فمن اضطر- اضطره – وضرب – يضرب

b) Konsonant ل :

U predjelu tvrdog nepca (palatuma), do samih prednjih gornjih zuba, a uz blagi pritisak vrhom jezika i prednjim rubom jezika, tvori se konsonant ل. Ovaj konsonant je dental (zubni) po mjestu izgovora i lateral (bočni) po načinu izgovora. Zbog treperenja glasnica u toku artikulacije, on je zvučan. Pri samom izgovoru glasa i vazdušna struja prolazi kroz poluotvore, bočnom stranom jezika ili s obje njegove strane. Ovakva artikulacija zove se lateralnom (bočnom). Ovaj konsonant se izgovara tako da se vrh jezika pripoji na osnovu gornjih sjekutića, a rubovi prednjeg dijela jezika prislone se uz korijen gornjih zuba (alveole) i prednji dio tvrdog nepca (palatuma).

3.4 Vrh jezika (طرف اللسان)

a) Konsonant ن *(Osnova gornjih zuba i vrh jezika)*

Po mjestu tvorbe ovaj glas je dental (zubni), a po načinu tvorbe, on je nazal (nosni). Po kriterijumu učešća glasnica, konsonant n je zvučan.

b) Konsonant ر *(Sredina tvrdog nepca i vrh jezika)*

U dijelu koji je blizu sredine tvrdog nepca, a uz učešće vrha jezika, tvori se konsonant ر. Glas ر je alveolar (desnični) po mjestu izgovora, a vibrant (treptav) po načinu izgovora. S obzirom da prilikom tvorbe glasnice vibriraju, ovaj konsonant je zvučan. U toku izgovora ovog glasa, vrh jezika se prisloni na tvrdo nepce, uz korijen gornjih zuba, usne se ispupče i umjereno zaokrugle, a usneni mišići se olabave.

c) Korijen gornjih zuba i vrh jezika ط , ت , د

Na tvrdom nepcu, ili preciznije rečeno, na osnovi gornjih sjekutića, a uz blagi pritisak vrhom jezika, tvore se konsonanti: ط , ت , د.

- **Konsonant ت**

  Po mjestu artikulacije ovaj konsonant je dental (zubni), a po načinu artikulacije, on je ploziv (praskav). Budući da glasnice u toku izgovora miruju, glas ت je bezvučan.

  Ovaj konsonant se izgovara tako što se vrh jezika pripoji uz korijen gornjih zuba. Kada naiđe zrak iz pluća, jezik se brzo odvaja i prelazi u najniži položaj. Ukoliko bi se vrh jezi ka sporo odvajao od korijena zuba, pojavio bi se dodatni šum, sličan našem glasu ت, a ovakav izgovor bio bi neispravan.

- **Konsonant د**

  Po mjestu i načinu tvorbe, ovaj konsonant je isti kao i prethodni, a s obzirom da u toku izgovora glasnice vibriraju, glas د je zvučan. Da bismo izgovorili ovaj konsonant, potrebno je vrhom jezika blago dodirnuti osnovu gornjih sjekutića, pri čemu su usne razvučene, a usneni mišići olabavljeni.

- **Konsonant ط**

  Ovaj konsonant je dental (zubni) po mjestu izgovora, a ploziv (praskav) po načinu izgovora. Pošto pri artikulaciji glasnice miruju, glas ط je bezvučan (po klasičnim izvorima, on je zvučan). Osim toga konsonant ط je i emfatik (izgovara se naglašeno). U toku izgovora, vrh jezika se prisloni na osnovu gornjih sjekutića, prednji dio jezika se pripoji uz korijen gornjih zuba, zadnji dio jezika se podigne unazad prema zadnjem nepcu, a usne su zaokrugljene. Usneni mišiči se olabave.

d) Donji sjekutići i vrh jezika ز , س , ص

Na ivici donjih sjekutića, a uz pritisak vrhom jezika tvore se konsonanti ز , س , ص.

- **Konsonant ز**
  Glas ز je alveolar (desnični) po mjestu izgovora i frikativ (strujni) po načinu izgovora. Imajući u vidu da prilikom tvorbe glasnice trepere, konsonant z (ز) je zvučan. Prilikom artikulacije, vrh jezika se prisloni uz desni iza donjih sjekutića, a gornji i donji zubi se međusobno približe. U toku izgovora čuje se sibilantni (praskav) šum. Na ivici donjih sjekutića, a uz pritisak vrhom jezika tvore se konsonanti.

- **Konsonant س**
  Ovaj konsonant je isti kao i prethodni, s tim da ovaj pripada bezvučnim glasovima. On se izgovara kao i konsonant س, s tom razlikom što se u ovom slučaju artikulira glas.

- **Konsonant ص**
  Konsonant ص je alveolar (desnični) po mjestu artikulacije i frikativ (strujni) po načinu artikulacije. Budući da prilikom tvorbe ovog glasa glasnice ne vibriraju, on je bezvučan. Ovaj konsonant se naglašeno izgovara, što znači da pripada grupi emfatika. U toku izgovora ovog glasa, prednji dio jezika se prisloni uz ivicu donjih sjekutića, zadnji dio jezika se uzdigne prema zadnjem nepcu, a srednji dio jezika je izdubljen. Usne su zaokrugljene, a usneni mišići su olabavljeni.

e) Donji i gornji sjekutići i vrh jezika ث, ذ , ظ

Na ivici gornjih sjekutića, uz učešće vrha jezika, artikuliraju se konsonanti: ث, ذ , ظ .

- **Konsonant ث :**
  Ovaj glas je interdental (međuzubni) po mjestu tvorbe i frikativ (strujni) po načinu tvorbe. U toku izgovora glasnice miruju, pa je zbog toga konsonant t (ث) bezvučan. Prilikom artikulacije ovog konsonanta, vrh jezika se postavi između donjih i gornjih zuba koji vrše blagi pritisak na jezik, a usne se međusobno približe.

- **Konsonant ذ :**
  Po mjestu i načinu artikulacije ovaj glas je isti kao i prethodni, i izgovara se na isti način, s tim što je konsonant ذ zvučan.

- **Konsonant ظ :**
  Po mjestu i načinu tvorbe, ovaj konsonant je isti kao i prethodno spomenuti. Prema kriterijumu ponašanja glasnica glas ظ je zvučan, a zbog dodatne, naglašene artikulacije, on je emfatik. Ovaj konsonant se izgovara na taj način što se vrh jezika stavi između donjih i gornjih zuba, ili na osnovu gornjih zuba, njegov zadnji dio se podigne prema mehkom nepcu (velumu), pri

čemu, zadnji dio jezika postaje udubljen, a usne su zaokrugljene i ispupčene.

4. As-sefetan (الشفتين) – Usne

(م , ب , و) , (ف)

a) Konsonant ف *(Donja usna i gornji sjekutići)*

Na unutarnjoj strani donje usne, a uz blagi pritisak vrhom gornjih zuba, tvori se ف . Ovaj glas je labio-dental (usneno-zubni) po mjestu izgovora, frikativ (strujni) po načinu izgovora. S obzirom da u toku artikulacije glasnice ne vibriraju, konsonant ف je bezvučan. Pri samom izgovoru, gornji sjekutići se prislone na unutarnju stranu donje usne. Ivice zuba vrše blagi pritisak na usnu, i na taj način se proizvodi ribajući šum.

b) Donja i gornja usna ب , م , و

Na usnama se artikuliraju sljedeći konsonanti ب , م , و .

- **Konsonant ب**

Konsonant ب je bilabijal (dvousneni) po mjestu izgovora i ploziv (praskav) po načinu izgovora, a po učešću vibracija glasnica, on je zvučan. U toku artikulacije, usne se potpuno spoje, a zadnje nepce se podigne. Zrak koji nailazi iz pluća, savladava uspostavljenu prepreku, i pri tom se čuje umjeren prasak.

- **Konsonant م**

Glas m (م) je bilabijal (dvousneni) po mjestu tvorbe i nazal (nosni) po načinu tvorbe. Glasnice u toku artikulacije ovog konsonanta trepere, pa je zbog toga i zvučan.
Ovaj glas izgovara se tako da se usne spoje i na taj način prave pregradu, a zadnje nepce je opušteno. Vazdušna struja iz pluća slobodno prolazi kroz nosnu šupljinu, savladavajući prepreku na usnama.

- **Konsonant و**

I ovaj glas je bilabijal po mjestu artikulacije, poluvokal po načinu artikulacije i zvučan po učešću glasnica prilikom izgovora. Pri samoj artikulaciji, zadnje nepce se spušta, pa je time otvoren prolaz vazdušnoj struji kroz nosnu šupljinu. Usne se ispupče i umjereno zaokrugle, a usneni mišići su napregnuti.

5. Al hajshūm – Nosna šupljina (الخيشوم)

Kao dio izgovorno-akustičke baze, nosna šupljina je centar nazalizacije. U ovom dijelu govornog aparata, a uz učešća usana i jezika, tvore se nazalni konsonanti: ن i م .

Nosna šupljina je ishodište nazalizacije, odnosno specifičnog tona, zvuka, a nezasebnih glasova. Nazalizaciju proizvode glasovi ن i م .

AKUSTIČKE OSOBINE I STALNA SVOJSTVA GLASOVA (الصفات sifati)

Od riječi صفة množina je صفات, što znači: osobina, svojstvo, odnosno iz neke stvari ili pojma izvesti neko konkretno ili apstraktno značenje. Terminološki, riječ صفات (sifat) označava stalne i nestalne akustičke osobine konsonanata i vokala, a one se ispoljavaju u toku artikulacije glasova. U tom smislu glasovi mogu biti: zvučni, bezvučni, strujni, piskavi i slično. S obzirom na njihove stalne ili nestalne akustičke osobine, glasovna svojstva se dijele na:

1) Stalna svojstva (الصفات اللازمة ***)***
2) Nestalna svojstva (الصفات العارضة ***)***

Stalna su ona glasovna svojstva koja se konstantno, bez ikakve promjene, ispoljavaju u toku izgovora konsonanata i vokala, kao na primjer: emfatičnost, neemfatičnost, eksplozivnost i slično. Nestalna glasovna svojstva su ona, koja se pojavljuju samo u određenim slučajevima i pod određenim uvjetima, odnosno kada glasovi dođu u uzajamnu vezu. To su na primjer: naglašenost, nenaglašenost, asimilacija, nazalizacija i drugo.

1) STALNA SVOJSTVA GLASOVA

Glasovi koji posjeduju stalna akustička svojstva dijele se u dvije skupine:

a) Skupina koja ima svoje parnjake, a ovdje se ubrajaju sljedeći glasovi:

1. Bezvučni (hems) الهمس- Zvučni (dzehr) الجهر
2. Plozivi (šidde) الشدة - Frikativi (rahawe) الرخاوة
3. Glasovi koji imaju osobine i ploziva (tarqiq) ترقيق i frikativa (tafhim) تفخيم
4. Emfatici (isti ‘la) استعلاء - Neemfatici (istifal)استيفال
5. Velari (itbaq) اطباق - Nevelari (infitah) انفتاح
6. Likvide (izlaq) اذلاق - Nelikvide (ismat) اصمات

b) U drugoj skupini koja nema svojih parnjaka su:

1. **Sibilanti (safir) الصفير**
2. **Odskočni glasovi (qalqala) القلقلة**
3. **Laterali (inhiraf) الانحراف**
4. **Vibranti (tekrir) التكرار**
5. **Mehki glasovi (liin) اللين**
6. **Šumni glasovi (tefešši) التفشي**
7. **Konsonanti duge tvorbe (istital) الاستطالة**
8. **Nazali (gunna) الغنة**

a) SKUPINE GLASOVA KOJI IMAJU PARNJAKE

Ovoj skupini kao što je rečeno pripadaju sljedeći glasovi:

1. Bezvučni (hems) الهمس - Zvučni (džehr) الجهر

Bezvučni konsonanti (الهمس)

Bezvučni glasovi su oni prilikom čije tvorbe glasnice ne vibriraju. U ovoj skupini su konsonanti iz sljedeće sintagme, glasovi koji imaju osobine i ploziva i frikativa.

فحثه شخص سكت

Zvučni konsonanti (الجهر)

U toku tvorbe ovih glasova, na pojedinim dijelovima usne duplje, formira se pregrada ili polupregrada koja sprječava prolaz vazdušnoj struji. Nakon nailaženja zraka iz pluća, pregrada ili polupregrada se otvara i na taj način glas se artikulira. Nalaze se u sljedećoj sintagmi:

عظم وزن قارىء غض ذي طلب جد

2. Plozivi (šidde) الشدة - Frikativi (rahawe) الرخاوة

Plozivi(الشدة)

Plozivi su konsonanti prilikom čije artikulacije dolazi do određenih smetnji u njihovim izgovorno-akustičkim centrima. Ovi konsonanti se izgovaraju trenutačno, časovito, a kada su asimilirani, glas se pri njihovom izgovoru na trenutak prekida. U ovoj skupini su konsonanti iz sljedeće sintagme:

أجد قط بكت

Frikativi (الرخاوة)

Prilikom tvorbe frikativa, zračna struja iz pluća ne nailazi ni na kakvu prepreku u govornom aparatu. Zbog nestabilnosti svog izgovomo-akustičkog centra, ovi konsonanti se artikuliraju blago i vremenski sporo. Prema klasičnim izvorima, frikativa ima petnaest, odnosno šesnaest, zavisno od toga da li se elif smatra zasebnim glasom.

Glasovi koji imaju osobine i ploziva i frikativa (tewessut) البينية

U ovoj skupini su konsonanti prilikom čije artikulacije vazdušna struja iz pluća nailazi na čvrstu prepreku, što je karakteristika ploziva. Nakon savladavanja te prepreke, ovi glasovi se tvore blago i sporo, što je karakteristika frikativa. Prilikom izgovora konsonanata iz ove grupe, u samom njihovom ishodištu, glas zamre, prije nego što glasovni organi napuste njihovo ishodište. Ovdje se ubraja pet konsonanata, sadržanih u sintagmi: لن عمر

3. Glasovi koji imaju osobine i ploziva (ترقيق - tarqiq)i frikativa (تفخيم - tafhim)

Obzirom na, akustički utisak, evidentno je da vokali, u određenim slučajevima, utiču na izgovorno-akustičke osobine konsonanata, kao što i oni, sa svoje strane, mijenjaju akustiku vokala.

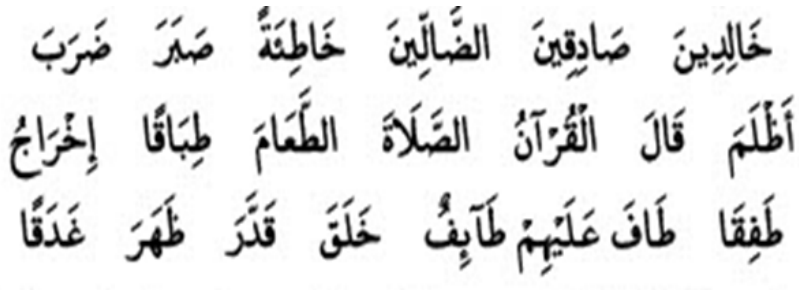

Tafihm, (تفحيم) je naglašena (krupna) varijanta izgovora konsonanata i vokala, dok je tarqiq (ترقيق) nenaglašena (umekšana) varijanta njihove artikulacije. Akustički dojam se dobija prema fonetskom okruženju glasova. Sa ovog aspekta, glasovi se dijele na tri skupine, a to su:

1) **Glasovi koji posjeduju emfatičnost kao stalno svojstvo, te se uvijek artikuliraju kao emfatici.**

2) **Glasovi koji nemaju svojstvo emfatika, neemfatici i oni se izgovaraju umekšano, bez naglašavanja njihovih akustičkih osobina.**

3) **Glasovi koji se nekada izgovaraju kao emfatici, a nekada kao neemfatici, što zavisi od njihovog fonetskog okruženja.**

4. Emfatici (isti ‘la)استعلاء Neemfatici (istifal)استيفال

Emfatici (الاستعلاء)

Pri izgovoru emfatika, jezik se podiže prema nepcu, odnosno, zadnji dio jezika pravi pregradu na odgovarajućem dijelu nepca. Kada se potisne zrak iz pluća, pregrada se otvori, a u tom trenutku se čuje eksplozivan šum, tj. tvori se konsonant visoke artikulacije (isti’ala). U toku izgovora ovih glasova usne su zaokrugljene, usneni mišići olabavljeni, a otvor usta je nešto veći nego pri artikulaciji ostalih konsonanata.

(خُصَّ ضَغَطٍ قِظْ) خ ص ض غ ط ق ظ		
فَاقْصُصِ الْقَصَصَ	غَيْرِ الْمَغْضُوبِ	
خُصِّلَ	مُخْلِصِينَ	خَالِدِينَ
قَوْمُ الظَّالِمِينَ	ظَهْرِهِ	حَافِظْ

Neemfatici (الاستيفال)

U toku izgovora neemfatika, jezik nije uzdignut prema nepcu, odnosno, njegov zadnji dio ne pravi prepreku vazdušnoj struji, kao što je to slučaj kod emfatika. Zbog toga, ovi konsonanti imaju nisku artikulaciju (istifal).

التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّاجِدُونَ

الْآمِرُونَ النَّاهُونَ حَمَلَ كُتِبَ أَنْعَمْتَ

5. Velari (itbaq) اطباق - Nevelari (infitah) انفتاح

Velari (الاطباق)

Ovi konsonanti se artikuliraju na taj način što vazdušna struja iz pluća, na trenutak, biva zatvorena između tvrdog nepca (palatuma) i prednjeg dijela jezika. Velari su:

Nevelari (انفتاح)

Prilikom izgovora ovih glasova, prostor između tvrdog nepca i prednjeg dijela jezika je slobodan, te na taj način vazdušna struja iz pluća nesmetano prolazi. U ovoj skupini su svi konsonanti, izuzev onih iz prethodne grupe.

6. Likvide (izlaq) اذلاق - Nelikvide (ismat) اصمات

Likvide (الاذلاق)

Ovdje se ubrajaju konsonanti trenutačne, brze i prigušene artikulacije, pri čemu vrh jezika ili njegove bočne strane i usne imaju primarnu ulogu. Glasovi iz ove skupine sadržani su u sintagmi

Nelikvide (الاصمات)

Karakteristika konsonanata iz ove skupine je da se od njih samih ne mogu graditi riječi koje u korijenu imaju četiri ili pet konsonanata, nego u tim riječima mora biti jedan ili više glasova iz grupe likvida (izlaq). Ukoliko se dogodi da su u osnovi riječi od četiri ili pet konsonanata samo nelikvide, onda to znači da je dotična riječ nearapskog porijekla.

b) SKUPINE KONSONANATA KOJI NEMAJU PARNJAKE

U ovoj skupini su sljedeći konsonanti:

Sibilanti es-safir (الصفير)

Prilikom tvorbe ovih glasova čuje se šištav ili praskav šum. U ovu skupinu se ubrajaju konsonanti ص , ز , س . Najizraženiju sibilantnost ima س potom ز a najslabiju glas ص .

Odskočni konsonanti (القلقلة) el-qalqala

Ovi glasovi su karakteristični po tome što u toku artikulacije odskaču i to, samo onda, kada su bez vokala (sakin). Ovo izgovorno-akustičko svojstvo imaju konsonanti iz sljedeće sintagme: قطب جد

ق ط ب ج د (قُطْبُ جِدٍّ)

Vrste qalqale

S obzirom na to da li se odskočni konsonanti u sakin poziciji nalaze u sredini ili na kraju riječi, qalqala može biti:

A) **Qalqala niskog intenziteta (القلقلة الصغرى)**

To je slučaj kada su odskočni glasovi sakin a nalaze se u sredini riječi.

Primjer:

أَقْسِمُ	مُطْمَئِنَّةُ	حَبْلٌ
اَلرُّجْعِي	قَدْرٌ	أَطْعَمَهُمْ
جِبْرِيلَ	صَبْرٌ	قِبْلَتَهُمْ

B) **Qalqala visokog intenziteta (القلقلة الكبرى)**

Ukoliko su konsonanti iz skupine ق ط ب د ج na kraju riječi u poziciji sakin, a pri tom nisu sa seddom, intenzitet njihovog praskanja je visok.

Primjer:

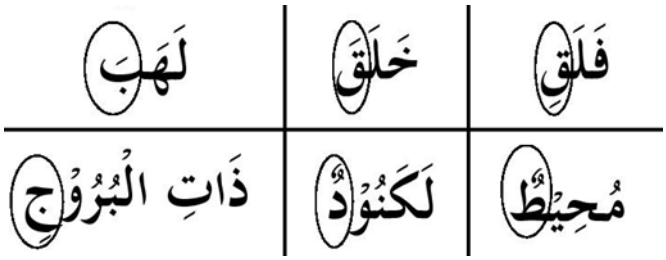

C) Qalqala najvišeg intenziteta (القلقة الاكبر)

Ova vrsta qalqale primjenjuje se u onim slučajevima kada su konsonanti, iz prethodno spomenute skupine, bez vokala (sakin), a osim toga imaju i tešdid.

Primjer:

- **Mehki glasovi (اللين) el-liin**

Ovoj skupini pripadaju konsonanti: ي , و . Oni se nalaze u umekšanoj (lin) poziciji kada su bez vokala (sakin), a prije njih bude neki konsonant vokaliziran fethom.

- **Laterali (الانحراف) inhiraf**

Zbog karakterističnih poluotvora koji se formiraju prilikom ر. i ل:Ovdje se ubrajaju konsonanti njihove tvorbe, ovi glasovi imaju raznolike mogućnosti oblikovanja u različitim dijelovima usne duplje, uz učešće više glasovnih organa.

- **Vibrant (التكرير) et-tekrir**

Ovdje pripada samo konsonant ر. Pri tvorbi ovog glasa vrh jezika vibrira. *Ibn Džezeri smatra da je to vibriranje najslabije kada je glas ر geminiran (tešdid) i kada je asimiliran (idgam).*

- **Šumni konsonanti (التفشي) et-tefesi**

Karakterističan šum koji se čuje u toku izgovora, stalno je svojstvo konsonanta ش. U toku njegove tvorbe vazdušna struja iz pluća nailazi na prepreku i savladava je, a pri tom se čuje šištav šum.

- **Konsonant duge tvorbe (الاستطالة) el-istital**

Ovdje se ubraja samo konsonant ض . S obzirom da u toku njegove tvorbe prednji dio jezika prilježe na desni, a zadnji dio jezika se podiže prema mehkom nepcu, na ovaj način je omogućeno strujanje zraka koje se proteže od jedne do druge strane jezika. Ovakva artikulacija je sporija i vremenski duža nego što je to slučaj kod drugih konsonanata. To se naročito uočava

onda kada je ض geminiran i kada je bez vokala.

Pravila koja se odnose na harf ن NUN i tenvin

احكام النون الساكنة والتنوين

Kada se ن sa sukunom nađe ispred bilo kojeg harfa, podliježe jednom od ova četiri pravila, a to su:

1. **Izhar** - Nepromjenljivost grlenih glasova (الاظهارالحلقي)
2. **Idgam** - Uklapanje harfa nuna ili tenvina (الادغام)
3. **Iqlab** - Preobrazba glasovnih osobina (الاقلاب)
4. **Ihfa** - Skrivanje glasa u nazalizaciji (الاخفاء)

Svaki tenvin sadrži u sebi ن sa sukunom, zato se ova pravila odnose i na tenvin.

1. IZHAR - NEPROMJENLJIVOST GRLENIH GLASOVA (الاظهارالحلقي)

Izhar je potpuno, jasno i precizno izgovaranje konsonanata iz njihovih prirodnih ishodišta. NUN sa sukunom i tenvin se izgovaraju jasno i odsječeno ispred sljedećih šest harfova: **ء (hemze), ه ,ع, غ ح خ.**

Izhaar		
ء ه ع ح غ خ		
أَنْعَمْتَ	وَانْحَرْ	مِنْ خَوْفٍ
مَنْ أَمِنَ	مِنْ غَضَبٍ	مِنْهُ
شَيْءٍ عَلِيْمٌ	طَيْرًا اَبَابِيْلَ	عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ
نُوْحًا هَدَيْنَا	عَلِيْمٌ خَبِيْرٌ	قَوْمًا غَيْرًا
اِنْ هٰذَانِ	مِنْ اَرْضِكُمْ	مِنْ عَذَابٍ اَلِيْم

2. IDGAM - UKLAPANJE HARFA NUNA ن ILI TENVINA الادغام

Asimilacija ili kontrakcija je ujedinjavanje dva konsonanta, tako da se oni izgovaraju kao jedan geminiran glas (mušedded).

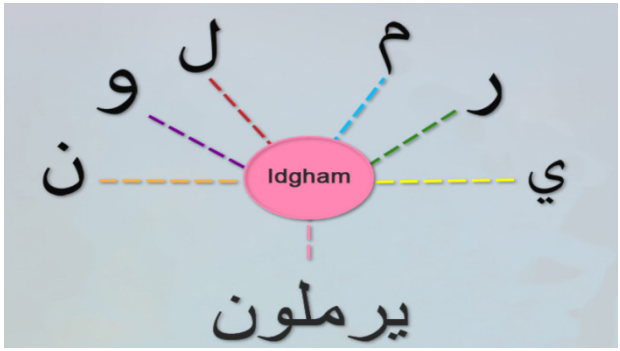

a) Idgam s nazalizacijom / gunnom (إدغام بغنة)

U ovom slučaju ن bez vokala (sakin) i tenvin asimiliraju se s određenom grupom konsonanata, uz djelimično zadržavanje nazalizacije.

Definicija: *"Idgam sa gunnom će biti kada na kraju jedne riječi dođe ن sakin ili tenvin, a na početku sljedeće bude jedan od konsonanata iz skupine."*

(ينمو)

Dakle, to su glasovi: **ي م ن و.**

- ***Idgam sa nepotpunim uklapanjem.***

Kada se ن sa sukunom ili tenvin nađu ispred jednog od četiri harfa, ي , م , ن , و , svaki od tih harfova dobiva tešdid, se uklapa, ali u nosu ostaje njegov prizvuk.

Primjer:

مَنْ يَعْمَلْ مَيَّعْمَلْ

مِنْ وَال مِوَّال

مِنْ مَاء مِمَّاء

إِنْ نَحْنُ إِنَّحْنُ

مَن يَعْمَلْ مِن وَلِيّ مِن مَّالِ الله قَوْلٌ مَّعْرُوف

مِن نَّفْسٍ وَاحِدَة وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَة رَسُولٌ مِّنَ الله

إِن يَّرَوا مِن مَّارِجٍ مِن نَّار

Način primjene:
Konsonant ن sakin ili tenvin asimilirati (ukloniti) u konsonante iz ي ر م ل ن skupine, propuštajući djelimično zrak kroz nosnu šupljinu, a to vremenski traje onoliko dugo, koliko se može izgovoriti vokal obične dužine. Ovakav način primjene idgama zove se nepotpuna asimilacija (ادغام ناقص), idgam naqis,jer se u toku izgovora djelimično čuje nazalnost ن sakina i tenvina. Prilikom artikulacije, glasovi iz يرماون skupine moraju sačuvati svoje osnovne osobine, i ne smiju se izgubiti u prenaglašenoj nazalizaciji.

Asimilacija bez nazalizacije (ادغام بغير غنة) idgam bez gunne

Kod ove vrste asimilacije, ن bez vokala (sakin) i tenvin, se u potpunosti asimiliraju s konsonantima koji poslije njih dolaze.

Definicija: *"Idgam bez gunne će biti kada na kraju jedne riječi dođe ن sakin ili tenvin, a na početku sljedeće riječi bude jedan od konsonanata iz skupine لر ."*
To su, dakle, glasovi ل i ر.

Način primjene:
Konsonant ن sakin i tenvin potpuno ce se asimilirati (uklopiti) u konsonante iz "لر" skupine, a pri tom u nosnoj šupljini zatvoriti prolaz vazdušnoj struji koja dolazi iz pluća, kako ne bi došlo do nazalizacije. Primjena idgama na ovaj način zove se potpuna asimilacija (ادغام كامل), a vremenski traje koliko izgovor jednog kratkog vokala.

- Idgam sa potpunim uklapanjem
  Kada se harf ن sa sukunom ili tenvin nađu ispred ل ili ر ,oni dobijaju tešdid, a tenvin se u potpunosti gubi.

U ovoj vrsti asimilacije izuzetak su riječi " من راق " (El-Qiyame - 27.), u kojima se u našem Kiraetu primjenjuje specifična pauzalnu formu (sekta), a ne idgam.

Treba zapamtiti da nema uklapanja ako se radi o jednoj riječi, npr: دنيا – بنيان صنوان- قنوان **.**
Idgam uvijek ima dvije riječi od kojih se prva završava sa ن ***sukunom ili tenvinom, i druga riječ koja počinje sa jednim od sljedećih šest harfova:*** ي ر م ل ن و

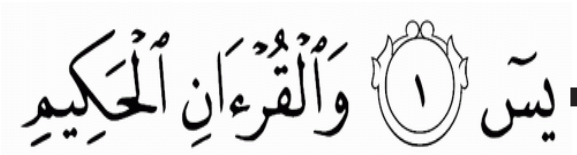

ن والقلم وما يسطرون

3. IQLAB -PREOBRAZBA GLASOVNIH OSOBINA (الاقلاب)

Kao što je ranije rečeno, konsonant ن i tenvin trpe određene promjene zbog karakteristika drugih glasova. To se događa i u slučaju iqlab.

Definicija: "*Iqlab će biti kada poslije ن sakina dođe vokaliziran konsonant ب, bilo u jednoj ili dvije riječi.*"

أَنۢبَأَكَ مِنۢ بَعۡدِ سَمِيعُۢ بَصِير

ذُرِّيَّةَۢ بَعۡضُهَا مِنۢ بَعۡض يُنۢبِتُ لَكُمۡ

أَنۢبَأَكَ أَمۡبَأَكَ

مِنۢ بَعۡدِ مِمۡبَعۡدِ, etc.

4. IHFA- Skrivanje glasa u nazalizaciji (الاخفاء)

Ihfa je izvođenje konsonanta ن sakina i tenvina iz njihovog ishodišta i slobodno propuštanje kroz nosnu šupljinu. U toku praktične realizacije ihfa, ishodište je prikriveno, a nazalizacija vremenski produžena.

***Definicija**: ,,Ihfa, će biti kada poslije ن sakina ili tenvina u jednoj ili dvijeriječi, dođe jedan od petnaest konsonanata, koji s obzirom na svoje akustičke osobine uzrokuju vremenski dužu nazalizaciju."*

Tih petnaest konsonanata sadržani su na početku svake riječi iz sljedeće sintagme:

ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك

Način primjene:

U toku izgovora ن sakina ili tenvina, propustiti zrak iz pluća da nesmetano prolazi kroz nosnu šupljinu, a u tom trenutku, jezik umiriti. To vremenski traje onoliko koliko se može izgovoriti vokal obične dužine.

Primjer:

عَنۡ صَلَاتِهِمۡ	مِنۡ سِجِّيلٍ فَجَعَلَهُمۡ
إِنۡسَانُ	أَنۡتُمۡ	لَيۡلَةٌ ثُمَّ	نَفۡسٍ شَيۡـًٔا
نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ	نَارٗا ذَاتَ لَهَبٖ
مِنۡ جُوعٖ	يَوۡمَئِذٖ تُحَدِّثُ
كُتُبٞ قَيِّمَةٞ	مَنۡ ثَقُلَتۡ

Pravila koja se odnose na MIM (م)sakin
الميم الساكنة

Kada harf م dođe sa sukunom za njega se vežu tri pravila, a to su:

1. **IDGAM ES-ŠEFEVI** – Asimilacija (uklapanje) konsonanata
   (ادغام متماثلين صغير)

2. **IHFA ES- ŠEFEVI** - Usneno skrivanje glasa u nazalizaciji
   (الاخفاء الشفوى)

3. **IZHAR ES-ŠEFEVI** - Nepromjenljivost usnene artikulacije
   (الاظهار الشفوي)

1. IDGAM ES-ŠEFEVI-Asimilacija (uklapanje) konsonanata

ادغام متماثلين صغير

U ovoj vrsti idgama asimiliraju se dva konsonanta م i izgovaraju se kao jedan asimiliran glas (mušedded). Pošto je ovaj glas nazal, onda se nazalizacija, sama po sebi, podrazumijeva.

Definicija: *"Kada na kraju jedne riječi dođe م sakin, a na početku sljedeće konsonant م vokaliziran (sa harekatom), bit će idgam es-šefevi."*

لَكُمْ مَّا	يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّى
اِلَيْكُمْ مُّرْسَلُوْنَ	اِنَّهُمْ مَّعَكُمْ

2. IHFA ES-ŠEFEVI -Usneno skrivanje glasa u nazalizaciji

الاخفاء الشفوى

U jednom slučaju konsonant vremenski se duže nazalizira, nego što se to čini u toku njegove prirodne artikulacije.

Definicija: *,,Ihfia es-sefevi će biti kada poslije م sakina dođe vokaliziran (sa harekatom) konsonant ب."*

:

وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِيْنَ	رَبَّهُمْ بِهِمْ
يَعْتَصِمْ بِاللهِ	فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ

2.

3. IZHAR ES-ŠEFEVI Nepromjenljivost usnene artikulacije

الاظهار الشفوي

U određenim slučajevima, م bez vokala (sakin), sasvim jasno i precizno se izgovara, bez nazalizacije (gunne) i asimilacije (uklapanje).

Definicija: *"Izhar es-šefevu će biti kada poslije م sakina budu svi glasovi, (osim konsonanata* ب i م*), bilo da dođu zajedno u jednoj ili dvije riječi."*

لَكُمْ دِينُكُمْ | أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِى | فَلَهُمْ أَجْرٌ

Nazali (الغنة)

Nazali su konsonanti ن i م .Nazalnost je njihovo stalno svojstvo bez obzira na to da li su: sa harekatom, seddomi ili su bez vokala (sakin). Ovi glasovi zadržavaju svoje akustičke osobine i onda kada se asimiliraju i skrivaju u nazalizaciji, ili se izgovaraju bez ikakvih promjena.

Ghunnah			
فَلَمَّا	صُمٌّ	إِنَّكَ	إِلٰهِ النَّاسِ
جَنَّةٌ	جَنَّاتٍ	إِنَّ	فَإِنَّمَا	اَلنَّارُ
عَمٌّ	ثُمَّ	مِمَّا	فَلَمَّا	حَمَّا
حَمَّالَةَ	وَأَمَّا	بِالْخُنَّسِ	لَتُسْئَلُنَّ
فَإِنَّهَا	إِنَّى	إِنَّا لَمَّا	وَالنَّهَارِ
وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ	مُحَمَّدٌ	مِنَ النَّاسِ

ASIMILACIJA(UKLAPANJE) PREMA SRODNOSTI I BLISKOSTI GLASOVA الادغام

Asimilacija može biti i onda kada su, jedan do drugog, konsonanti bliski po mjestu tvorbe, ili imaju neke zajedničke glasovne osobine. Da bi bio moguć ovaj vid asimilacije, potrebna su tri uvjeta (اسباب الادغام):

1) Da su dva glasa potpuno ista: po mjestu tvorbe i po ostalim glasovnim osobinama (تماثل).

2) Da su srodni po mjestu tvorbe, ali ne moraju imati drugih zajedničkih karakteristika (تجانس).

3) Da su dva konsonanta bliski po mjestu tvorbe a, u isto vrijeme, da imaju i neke druge zajedničke osobine (تقارب).

قُلْ لَّكُمْ مِنْ نِّعْمَةٍ قَدْ دَخَلُوا اضْرِبْ بِّعَصَاكَ

فَلَا يُسْرِفْ فِّي الْقَتْلِ يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ اذْهَبْ بِّكِتَابِي

1) Asimilacija istih glasova ادغام متماثل (idgam mutemasilan)

U ovom slučaju asimiliraju se dva, potpuno ista, konsonanta.

Definicija: *“Idgam mutemasilan će biti kada u jednoj ili dvije riječi dođu jedan dodrugog isti konsonanti, s tim da prvi bude sakin, a drugi vokaliziran.“*

U primjeni ili nemogućnosti primjene ove vrste asimilacije, osim konsonanata, veliku ulogu imaju vokali i sukun. Oni mogu biti u sljedećim pozicijama:

a) Da je prvi konsonant sakin, a drugi s harekatom (muteharik) - صغير
b) Da su oba konsonanta s harekatom - كبير
c) Da je prvi konsonant a harekatom, a drugi sakin - مطلق

2. Asimilacija srodnih glasova ادغام متجانس (idgam mutedžanisejn)

U ovoj vrsti idgama, asimiliraju se konsonanti koji su srodni po ishodištima, ali nemaju nekih drugih zajedničkih osobina.

Definicija: *,,Idgam mutedžanisan će biti kada dođu jedan do drugog konsonanti koji pripadaju istom ishodištu, a imaju različite akustičke osobine, uz uslov da prvi bude sakin, a drugi sa harekatom.”*

Konsonanti koji pripadaju ovom idgamu, svrstavaju se u tri skupine, a to su:

1) د , ط , ت
2) ث , ذ , ظ
3) ب , م

1. **(ذ) + (ظ)**

Primjer:

إِذْ ظَّلَمْتُمْ إِذْ ظَّلَمُوا

2. **(ت) + (د) i ت)) + (ط)**

Primjer:

أُجِيبَتْ دَّعْوَتُكُمَا فَآمَنَتْ طَّآئِفَة

3. **(د) + (ت)**

Primjer:

قَدْ تَّبَيَّنَ أَرَدْتُّمْ كِدْتَّ مَهَّدْتُّ

4. **(ط) + (ت)**

Primjer:

بَسَطْتُّ أَحَطْتُّ فَرَطْتُّمْ

5. **(ب) + (م)**

Primjer:

ارْكَبْ مَّعَنَا

6. **(ث) + (ذ)**

Primjer:

يَلْهَثْ ذَّلِكَ

3) Asimilacija bliskih glasova ادغام المتقاربين (Idgam muteqaribejn)

Idgam je moguć i onda kada su konsonanti bliski po ishodištima, a uz to imaju i neke druge zajedničke osobine.

Definicija: *"Idgam muteqariban će biti kada se nađu jedan do drugog konsonanti bliski po ishodištima i sa nekim drugim zajedničkim karakteristikama, s tim da prvi bude sakin, a drugi s harekatom."*

Konsonanti koji pripadaju ovoj vrsti asimilacije su:

1) ر i ل
2) ق i ك

1. **(ر) + (ل)**
   Primjer:

قُلْ رَّبِّ بَل رَّفَعَهُ إِلَيْهِ

2. **(ق) + (ك)**
   Primjer:

أَلَمْ نَخْلُقكُّمْ

Propisi harfa Lam sakin
أحكام اللامات السواكن

Lam može da bude:

1. Određeni član: ال

2. Sastavni dio korijena glagola: لام الفعل

3. Sastavni dio korijena čestica: هل i بل

- Određeni član ال

Ako se određeni član ال nađe ispred harfa iz sljedeće sintagme ابغ حجكَ وخف عقيمه هاء. U ovom slučaju zove se onda Mjesečevo lam (لَامٌ قَمرِيَّةٌ). Lam se potpuno izgovara i to se zove *Izharun kameri.*

Primjeri: الحَمْدُ اللهِ، الجَنَّة، إِنْسَان

A ako se određeni član ال nađe ispred nekog od preostalih harfova onda se zove Sunčevo lam (لام شمسية). U ovom slučaju Lam se potpuno asimilira i to se zove *Idgam šemsi* (إِدْغَامٌ شَمْسِي).

Primjeri: الشَّمْس، اللَّيْل، الضُّحَى

- **Lam glagola لام الفعل**

  Lam glagola se potpuno asimilira إدغام ako poslije njega dođe drugo ل ili ر.

  Primjeri: قل ربكم .

  U ovim primjerima uči se kao da je napisano قرَّبُكُم . U svim ostalim slučajevima Lam se izgovara potpuno ارَهْظِإ ً .

- **Čestica Lam لام هل و بل**

  Lam čestica u kratkim riječim hel i bel (بل هل) potpuno se asimilira ako poslije njega dođe drugo ر ili ل.

  Primjer:

  هَلْ لَنَا، بلْ لَا يَخَافُونَ، بلْ رَبُّكُم

  U ovim primjerima uči se kao da je napisano هلّنا، بلَّا يّخَافُونَ، برَّبُّكُمْ

1. VARIJANTE IZGOVORA KONSONANTA harfa ل u imenu Allah الله

Konsonant ل (lam) je neemfatik. Niskonaglašena (umekšana) varijanta izgovora je njegova osnovna akustična osobina. Ipak u riječi الله (Allah), u određenim slučajevima ovaj konsonant se artikulira kao emfatik. Ove promjene uslovljavaju vokal (harekati) i konsonant ل (lam) u riječi الله (Allah) izgovara se na dva načina:

a) Visoko-naglašene (krupna) varijanta izgovora (تغليظ)

Primjenjuje se kada prije riječi الله dođu fetha ili damma, npr.:

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللهِ ٱللهُ نُورُ السَّمٰوَاتِ وَالأَرْض

قَالَ اللهُ سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ وَإِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ[12]

b)Nisko-nenaglašena (umekšana) varijanta izgovara (ترقيق)

Primjenjuje se kada prije riječi الله dođe kesra, npr.:

فِي اللهِ		بِسْمِ اللهِ
أَلْحَمْدُ لِلّٰهِ		مِنْ عِنْدِ اللهِ
قُلِ اللهُ	أَعُوذُ بِاللهِ	بِاٰيَاتِ اللهِ

2. NEPROMJENLJIVOST "MJESEČEVIH" GLASOVA (IZHAR QAMERIJ) الاظهار القمري

U ovom slučaju konsonant l u određenom članu el izgovara se potpuno jasno i precizno.
Definicija: "*Izhar qamerij će biti kada poslije određenog člana bude jedan od četrnaest "mjesečevih" konsonanata (huruful-qamerije).*"

Glasovi iz ove skupine sadržani su u sintagmi:

إبغ حجك وخف عقيمه

ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م ه و ي

الْقَمَر الْمَلَائِكَة الْإِنْسَان الْجَبَل الْعَالَمِين

الْكِتَاب الْبَيْت

Način primjene:
Pripojiti vrh jezika uz nepce i ne odvajati ga dok glas ل potpuno ne nestane, s tim da se na konsonantu i ne smije pojaviti sekta (pauza), kao što se ne smije ni dogoditi da on odskače.
Primjer:

3. ASIMILACIJA ODREĐENOG ČLANA (الادغام الشمسي) IDGAM ŠEMSIJ

Poslije četrnaest glasova, konsonant ل, iz određenog člana, potpuno se asimilira (uklapa) u dotične glasove.

Definicija: *"Idgam šemsij će biti kada poslije određenog člana el dođe jedan od "sunčevih" konsonanata (huruful-šemsije)."*

To su prvi konsonanti iz sljedeće sintagme:

ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

الشَّمْس اللَّيْل السَّاعَة النَّار الذَّارِيَات

الثَّمَرَات التَّائِبُون

Način primjene:

Glas ل, iz određenog člana, potpuno ce se asimilirati u konsonante iz spomenute skupine. Vremensko trajanje ove vrste asimilacije zavisi od glasovnih osobina “sunčevih” konsonanata. Najduži idgam je na ن i م harfovima, a najkraći na glasovima ر i ل.

Primjer:

VARIJANTE IZGOVORA KONSONANTA احكام الراء

a) Nisko-nenaglašena (umekšana) varijanta izgovora (الترقيق)tarqiq

Konsonant ر se izgovora umekšano u sljedećim slučajevima:

-Kada se artikulira s kesrom, ili tenvinom in, ili poslije ر dođe dugi vokal.
-Ukoliko je konsonant ر bez vokala (sakin, stalni ili nestalni) a prije njega bude kesra ili dugi vokal.
-Ukoliko je konsonant ر bez vokala (sakin, stalni ili nestalni) a prije njega bude kesra ili dugi vokal.
-Kada je ر bez vokala (sakin, nestalni) a prije njega dođe konsonant ي poluvokalnoj poziciji, tj. također sakin (stalni), a ispred njega fetha:

قرح - الرقاب - فرعون قدير - خبير - خير

-Konsonant ر se izgovara umekšano i onda kada poslije njega bude “imala” a to znači, prema našem qira’etu, samo u riječi مجراها (medžreha).

U vezi artikulacije konsonanta ر , među kiraetima i njihovim ravijama uglavnom postoji suglasnost, s tim da neki umekšavaju ovaj glas još u nekim slučajevima, o kojima ovdje neće biti govora.

وَطُوْرِ	مِنْ خَيْرٍ	مِنْ شَرِّ	اَنْذِرْهُمْ
بِالْبِرِّ	وَاقْتَرِبْ	فِيْ نَارِ	نَاصِرٍ
فَانْتَصِرْ	مُدَّكِرٍ	نُذُرِ	شِرْبٍ

b) Visoko naglašena (krupna) varijanta izgovora (التفخيم) tafhim

Konsonant ر poprima osobinu krupnih glasova u sljedećim slučajevima:

1) Kada se izgovara s fethom ili dammom. Na isti način se artikulira i onda kada poslije njega dođu dugi vokali: a i u, ili tenvini en i un - عشرون - رأوا - ربنا

2) Ukoliko se konsonant ر izgovara bez vokala (sakin), stalni ili nestalni, a prije njega se nađu fetha ili damma ili dugi vokali: a i u - الغفور - القهار - صدور
3) Ako je ovaj konsonant bez vokala (sakin), a prije njega bude nestalna kesra, bilo u istoj ili na kraju prethodne riječi - فارتقب - لمن ارتضى - إن ارتبتم
4) Kada je ر bez vokala (sakin, nestalni), prije njega bude konsonant bez vokala (sakin, stalni) a prije ovog dođe fetha ili damma, القدر i الفجر .
5) Konsonant ر se izgovara krupno i onda kada poslije njega, u istoj riječi bude konsonant iz grupe emfatika, npr. مرصادا - قرطاس

تَرْمِيهِمْ	وَأَرْسَلَ	طَيْرًا	أَلَمْ تَرَ
يُرْزَقُونَ	وَأَمْرُ	دُكَّتِ الْأَرْضُ	
ضَرْبَ	بِرِّ	رَبِّي	

Hamzetul-qata i hamzetul-wasl

Postoje dvije vrste slova hemze u Arapskom jeziku, koja se različito čitaju i pišu a to su:

1.Hamzetul - qata

To je obično slova hemza koje učimo u sufari. Može se naći svugdje u riječi. Piše se samostalno ili iznad (ispod) određenog harfa, i uvijek se izgovara.

2.Hamzetul - wasl

To je povezujuće hemze, i ne moze nositi harekate. Ima specifičan izgled oblika "petljice" i stoji znad elifa. Uvijek se nalazi na početku riječi, i ako od nje krećemo tad ga čitamo. Ali ne kad povezujemo čitanje. Obično se nalazi prije određenog člana, ili glagola.

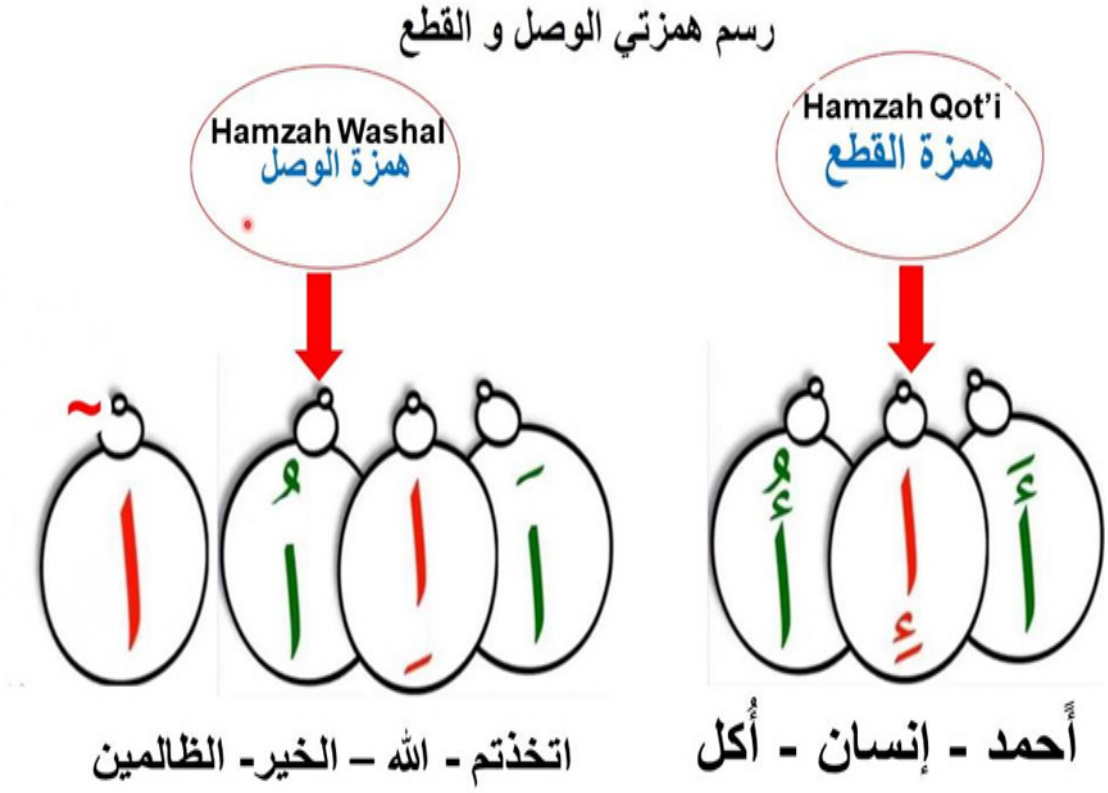

DUŽINA VOKALA (medd المدّ)

Medd lingvistički znači: višak, uvećavanje, slaganje nečega jedno uz drugo, pružanje, dok terminološki, ova riječ ukazuje na postupak po kome se kratki vokal, pod određenim uvjetima, produžava.

يْ ـِ ا ـَ وْ ـُ

Da prije elifa, koji je bez vokala (sakin), bude fetha. U ovom slučaju dobija se dugi vokal ***a***. Da ispred konsonanta و, koji je bez vokala (sakin), dođe damma. Pod ovim uvjetom nastaje dugi vokal ***u***. Da prije konsonanta ي, koji je bez vokala (sakin), bude kesra ovaj način se dobija dugi vokal ***i***.

Dužine vokala općenito se dijele na:

1) Osnovnu dužinu المد الاصلي ***(meddul-asli)***
2) Izvedenu dužinu المد الفرعي ***(meddul far'ij)***

a. kratku - قصر **(qasr)** ***dva hareketa***
b. srednju - توسط **(tewesut)** ***četiri hareketa***
c. dugu - طول **(tul)** ***šest hareketa***

1) OSNOVNA DUŽINA المد الاصلي (meddul-asli)

Ne ulazeći u jezički aspekt ovog pitanja, odnosno, da li u arapskom jeziku u osnovi postoje samo tri kratka, iz kojih su izvedena još tri duga vokala, ili postoji šest vokala, tri kratka i tri duga, u okviru ove tematike biće govora o osnovnim i izvedenim dužinama, a one nastaju pod određenim uvjetima.

سَاجِدِينَ ، صَادِقِينَ كَانَ ، قَالَ التَّائِبُونَ ، طَائِفَةٌ

VRSTE OSNOVNE DUŽINE المد الاصلي medd tabii

Osnovna dužina vremenski traje onoliko koliko se mogu u kontinuitetu izgovoriti dva kratka vokala, dakle, dvije fethe (e/a e/a= a), dvije damme (u u=uu), dvije kesre (i i = ii) = 2 hereketa. Osnovna dužina je izgovor vokala na prirodan način (المد الطبيعي)medd tabii' bez ikakvog skraćivanja ili produžavanja. Ovakvu prirodnu artikulaciju vokali imaju uvijek kada se u njihovoj neposrednoj blizini ne nalaze uzročnici izvedene dužine (اسباب المد) koji produžavaju vokale za nekoliko puta. Izgovor vokala zavisi od tempa koji se primjenjuje u toku učenja Kur'ana, a.š. Zbog samog ritma učenja, neophodno je ujednačiti njihove dužine.

الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ

اللَّهُمَّ – اللَّهِ

الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

Alternativna dužina (مد العوض) medd 'iwed

Ova vrsta dužine pojavljuje se samo u pauzalnoj formi (waqf), u onim riječima koje se završavaju tenvinom en/an. U toku pauze umjesto nunancije (tenvin) izgovara se vokal A, dakle alternativa je, en/an.

جَزَآءً	نِدَآءً	نَشْرًا	قَلِيلاً	حِسَابًا	يُسْرًا	حَمِيمًا
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
جَزَآءَا	نِدَآءَا	نَشْرَا	قَلِيلاَ	حِسَابَا	يُسْرَا	حَمِيمَا

Transformirana dužina (مد البدل) medd bedel

Ova dužina primjenjuje se onda, kada u osnovi jedne riječi, budu dva hemzeta, jedno do drugog, tako da je prvo vokalizirano a druga je sakin (Hemze a poslije njega elif bez harekata). To znači daje: ءادم > االدم

Kontaktna dužina (مد الصلة) medd-sila

U ovom slučaju, osnovna dužina se primjenjuje poslije spojene lične zamjenice (ه) a kada je vokalizirana dammom ili kesrom. S obzirom na to da li konsonanti koji dođu poslije zamjenice vrše uticaj na njene vokale, ova dužina može biti:

a) **Nepromjenljiva dužina (الصلة الصغرى) Sila sugra**
To je pozicija kada poslije lične zamjenice h (ه) dođe bilo koji vokaliziran konsonant, osim hemzeta, damma i kesra se u ovom slučaju izgovaraju kao vokali osnovne dužine.

b) **Produžena dužina (الصلة الكبري) Sila kubra**
Ukoliko poslije zamjenice h (ه) na početku sljedeće riječi bude stalno hemze, u našem Kiraetu od prenosioca Hafsa, zbog hemzeta, kao uzročnika dužine učimo 4 ili 5, dužina.

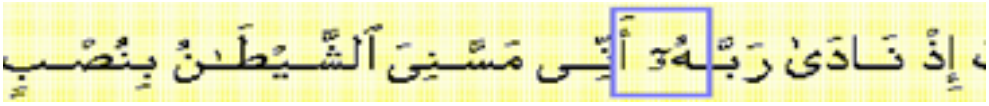

Stabilna dužina (مد التمكين) medd tamkin

U određenim slučajevima osnovna dužina postaje stabilnija, jer se pojačava nekim drugim glasom. To se događa:

a) Kada poslije geminiranog konsonanta (j) ي dođe dugi vokal
b) Ukoliko poslije dugog vokala i dođe konsonant ي ili poslije dugog vokala u bude konsonant و

2) IZVEDENA DUŽINA (المد الفرعي) meddul-fa'rij

Pod određenim uvjetima, od osnovne dužine, dobija se izvedena dužina koja se ne koristi u svakodnevnom govoru, nego se primjenjuje samo u toku učenja Kur'ana, a.š. Da bi se dobila ova dužina potrebna su dva uvjeta:

a) Da postoji osnovna dužina o kojoj je bilo govora
b) Da bude jedan od uzročnika dužine.

A) UZROČNICI IZVEDENE DUŽINE اسباب المد الفرعي

Postoje dvije vrste uzročnika:

1) Hemze koje može doći poslije dugih vokala, kako u istoj, tako i na početku sljedeće riječi.

Primjer:

Na osnovu položaja hemzeta preciznije se određuje i vrsta izvedene dužine.

2) Drugi uzročnik je sukun koji dolazi poslije dugih vokala a on može biti:

a) Vidljiv, kao u primjeru

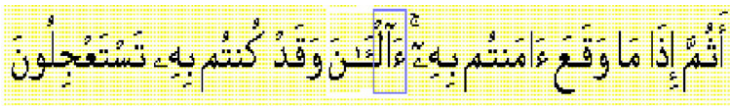

b) Skriven, a takav slučaj je samo u kur'anskim skraćenicama. Npr.:

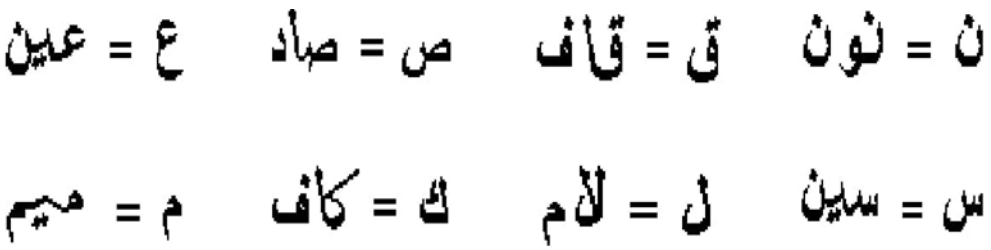

c) Sukun se može nalaziti u osnovi gemunacije(sedde), kao što je slučaj sa riječima koje su pretrpjele određene jezičke promjene.
Primjer: الحاقّة > الطّامة الحاقة > الططامة

S obzirom na to, da li je pozicija sukuna stabilna ili nestabilna, on može biti:

1) Stalni sukun (سكون لازم - sukun lazim), pojavljuje se i kad stajemo,i kad nastavljamo čitanje.
2) Nestalni sukun (سكون عارض - sukun 'arid).

On nije ortografski označen i funkcionalan je samo u izgovoru prilikom pauze. Kod nestalne dužine, sukun se kao uzročnik pojavljuje samo u pauzalnoj formi, odnosno, kratki vokal na posljednjem konsonantu se izostavlja.

Definicija: *"Meddul-'arid će biti kada poslije osnovne dužine dođe kao uzročnik nestalni sukun-'arid sukun*(عارض سكون).*"*

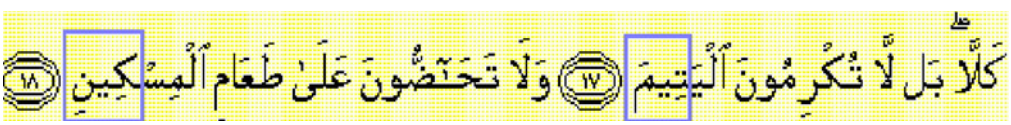

Izvedenih dužina ima pet: **spojena**, **rastavljena**, **stalna**, **nestalna** i **poluvokalna**.

Spojena dužina (مد متصل) medd mutesil

Definicija: *,,Medd muttesil će biti kada u istoj riječi poslije osnovne dužine dođe hemze kao uzročnik."*

Ako je hemze kao uzročnik u sredini riječi, dužina i u pauzalnoj i u kontekstualnoj formi iznosi četiri ili pet kratkih vokala.
Primjer: جاءك - نساءكم - جزاءكم

Ukoliko je hemze na kraju riječi, prema našem qira'etu, dužina u pauzalnoj formi traje takodje 4 ili 5 kratkih vokala.
Primjer: جاء - نساء – سماء

Rastavljena dužina (مد منفصل) medd munfasil

Definicija: *,,Medd munfesil će biti kada poslije osnovne dužine koja je na kraju jedne riječi, dođe hemze kao uzročnik na početku sljedeće riječi."*
(Koliko dužina učimo medd munfasil, toliko moramo učiti i medd sila kubra, jer su u ovisnosti tj.uzročnik im je hemze).
Primjer:

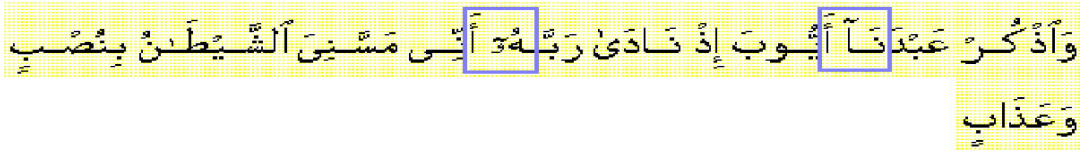

Važno je napomenuti da ako stajemo na riječi, a drugoj riječi pripada hemze, tad ćemo stati sa dvije dužine, jer nemamo više uzročnika dužine, harfa hemze. U složenici هؤلاء' nalaze se dvije izvedene dužine i to: **rastavljena** (munfesil) i **spojena** (muttesil). Iako je u ovom primjeru dozvoljeno prvu dužinu proučiti nešto kraće od druge, preporučuje se ujednačavanje dužina, kako bi se u toku učenja zadržao određeni ritam.

Stalna dužina (المد اللازم) meddul-lazim

Ova dužina je lazum (nužno-obavezujuće produžavanje) i vremenski mora trajati koliko šest, u kontinuitetu izgovorenih, kratkih vokala. U tom smislu imami su potpuno suglasni.

شَرَّ الدَّوَآبِّ	حَآجُّوْنِّيْ	مُدْهَآمَّتٰنِ

Definicija: *,,Medd lazim će biti kada poslije osnovne dužine kao uzročnik dođe stalni sukun (sukun lazim)."*

Primjer:

حٰمٓ عٓسٓقٓ	كٓهٰيٰعٓصٓ	يٰسٓ

S obzirom na to da li je sakin pretrpio određene promjene ili ne, njegove pozicije mogu biti sljedeće:

1) Sukun je vidljiv, ortografski označen i nalazi se u jednoj riječi (الكلمي المخفف).

Primjer:

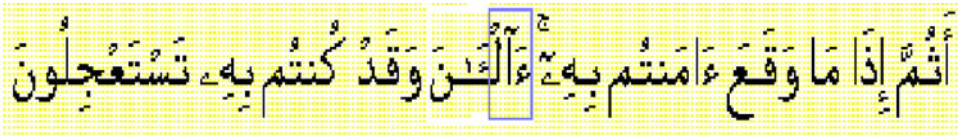

2) Sukun nije vidljiv, ortografski nije obilježen i nalazi se na jednom konsonantu (المخفف الحرفي).
U ovakvoj poziciji sukun je jedino u kur' anskim skraćenicama.

Primjer:

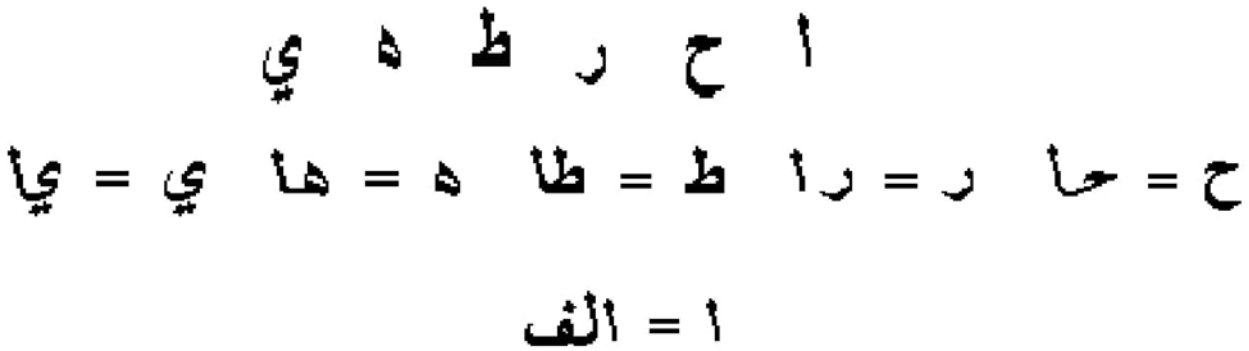

3) Sukun je u jednoj riječi sadržan u osnovi geminacije (المثقل الكلمي). To znači da se on nalazi u tešdidu.

Primjer:

قُلْ ءَآ الذَّكَرَيْنِ

4) Sukun je na jednom konsonantu skriven u tešdidu a, kao takav, javlja se u Kur' anskim skraćenicama, nakon asimilacije istih konsonanata (المثقل الحرفي).

Primjer:

م ك ل س ع ص ق ن

Al-Baqarah الٓمٓ	Thaahaa طه	Al-Mu'min حٰمٓ
Ali 'Imraan الٓمٓ	Asy-Syu'araa طسٓمٓ	Fushilat حٰمٓ
Al-A'raaf الٓمٓصٓ	An-Naml طسٓ	Asy-Syuuraa حٰمٓ – عٓسٓقٓ
Yuunus الٓرٰ	Al-Qashash طسٓمٓ	Al-Zukhruf حٰمٓ
Huud الٓرٰ	Al-'Ankabuut الٓمٓ	Ad-Dukhaan حٰمٓ
Yuusuf الٓرٰ	Ar-Ruum الٓمٓ	Al-Jaatsiyah حٰمٓ
Ar-Ra'd الٓمٓرٰ	Luqman الٓمٓ	Al-Ahqaaf حٰمٓ
Ibrahiim الٓرٰ	As-Sajdah الٓمٓ	Qaaf قٓ
Al-Hijr الٓرٰ	Yaasiin يٰسٓ	Al-Qalam نٓ
Maryam كٓهٰيٰعٓصٓ	Shaad صٓ	

Poluvokalna dužina (مد اللين) medd liin

Medd lin u osnovi i nije dužina u uobičajenom smislu riječi, nego je to oslabljena pozicija konsonanata و i ي. Da bi se dobila ova dužina potrebno je:

- Da glasovi و i ي budu u poluvokalnoj, tzv. lin poziciji, što znači da su sakin, a da ispred njih dođe konsonant vokaliziran fethom.
- Da poslije spomenutih konsonanata bude stalni ili nestalni sukun kao uzročnik.

Definicija: *,,Medd lin će biti kada se konsonanti و i يnađu u poluvokalnoj (lin) poziciji, a poslije njih dođe sukun kao uzročnik dužine."*

Primjer: قَوْم – صَيْف – خَوْف -شَيْ

I ova dužina je u kategoriji sekundarnih, a produžava se za dvije,četiri ili šest hereketa.

B) PODJELA DUŽINA PREMA VREMENSKOM TRAJANJU

Prema ovom kriterijumu, dužine se, općenito, dijele na:

1) Kratke dužine (قصر) kasr

One vremenski traju koliko dva kratka vokala. Jedan kratki vokal (harekat) izgovara se trenutačno i to onoliko koliko se može skupiti ili ispružiti kažiprst.

2) Umjereno produžene dužine (توسط) tewesut
U ovom slučaju dužine iznose četiri kratka vokala.

3) Duge dužine (طول) tul
Vremensko trajanje ovih dužina je onoliko koliko se može kontinuirano izgovoriti šest kratkih vokala.

C) STEPENOVANJE IZVEDENIH DUŽINA

Počevši od onih koje se obavezne, pa do onih koje je dozvoljeno i kraće proučiti, dužine se stepenuju na sljedeći način:

1) المد لازم **- medul-lazim** je u kategoriji اللزوم (nužno-obavezujuće produžavanje vokala)

2) المد المتصل **- med-mutasil** u kategoriji " الوجوب (obavezno produžavanje).

3) المد العارض **- medd arid** je u kategoriji الجواز " (dozvoljeni)

4) المد المنفصل **- medd** munfesil je također u kategoriji الجواز (dozvoljeni)

5) مد اللين **- medd liin** je u kategoriji الجواز *(polu vokale و i ي dozvoljeno je izgovoriti i duže i kraće)*

6) مد البدل **- medd bedel** je također u kategorijiالجواز (data je mogućnost u našem kiraetu da se izgovaraju uobičajnom dužinom.

Kao što se primjećuje, jedino kod stalne (lazim) i spojene (muttesil) dužine nema mogućnosti izbora, nego se vremenski moraju produžavati onoliko koliko je to predviđeno.

Stajanje prilikom učenja Kur'ana (الوقف)

U Kur'ani Kerimu ima više znakova koji označavaju da li se na nekoj riječi mora zastati i predahnuti, smije li se ili ne smije zastati, da li je bolje preći ili zastati, itd. Da bi ovo znali moramo se upoznati sa tim znakovima.

Podijelićemo ih na tri grupe:

1. **Prva grupa:** Znakovi kod kojih se staje.

- **(م)** Kod ovog znaka se **mora stati.** *(M, mora*)
- **(ج)** Kod ovog znaka **može se stati i preći.**
- **(قلے)** Kod ovog znaka je **bolje stati nego preći.**

2. **Druga grupa:** Znakovi kod kojih se može stati, ali je bolje preći.

- **(صلے)** Zastajanje je dozvoljeno, ali je bolje preći.
- **(.•. .•.)** Ako stanemo kod prve riječi sa tri tačke ne stajemo kod druge, a ako nismo stali kod

prve riječi stajemo kod druge.

3. **Treća grupa:** Znakovi kod koji se ne staje.

- **(لا)** Kod ovog znaka se ne može predahnuti niti je pogodno se zaustaviti. Ako nam ponestane daha staćemo ali smo dužni tu riječ ponoviti kada nastavljamo učenje.

Ukoliko bi nam ponestalo daha, možemo zastati i na riječima na kojima nema nikakva znaka, s tim da se moramo vratiti i tu riječ ili dio ajeta ponoviti, te nastaviti dalje.

وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَيَقُوْلُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهٖ كَثِيْرًا ۙ
وَّيَهْدِيْ بِهٖ كَثِيْرًا ۭ وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ اِلَّا الْفٰسِقِيْنَ ۝

وَلَيْسَ الْبِرُّ بِاَنْ تَاْتُوا الْبُيُوْتَ مِنْ ظُهُوْرِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقٰى ۚ وَاْتُوا
الْبُيُوْتَ مِنْ اَبْوَابِهَا ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ

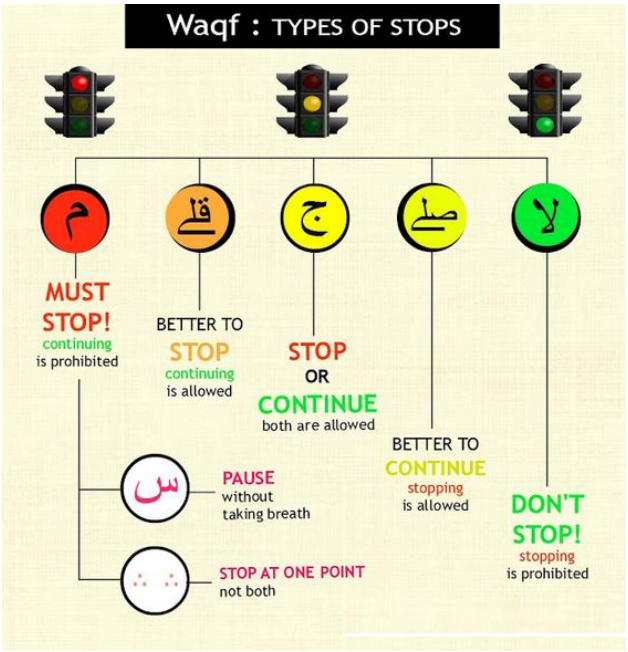

U vezi stajanja prilikom učenja Kur'ana potrebno je znati i sljedeće:
Ako zastanemo na riječi koja se završava jednim od sljedećih znakova

ـَ	fetha
ـِ	kesra
ـُ	damma
ـّ	tešdid
ـْ	sukun

onda umjesto tih znakova izgovaramo sukun.

اَلرَّحْمٰنُ	بَيَانَ	شَكُوْرٌ	نَسْتَعِيْنَ	خَوْفٍ	قُرَيْشٍ
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
اَلرَّحْمٰنْ	بَيَانْ	شَكُوْرْ	نَسْتَعِيْنْ	خَوْفْ	قُرَيْشْ
تَبَّ	فَطَلٌّ	مَسٍّ	مُضَارٍّ	حَجٌّ	جَانٌّ	مَفَرٌّ
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
تَبّ	فَطَلّ	مَسّ	مُضَارّ	حَجّ	جَانّ	مَفَرّ

Ako zastanemo na riječima koje završavaju sa okruglim T (ة)/ه,*bilo s kojim znakom da je, onda se taj harf pretvara u h* (ه)/ه .
Primjer:

جَنَّةً	غَاشِيَةٍ	رَاجِفَةٌ	تَذْكِرَةٌ	عَالِيَةٍ	حَامِيَةً	بَقَرَةً
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
جَنَّهْ	غَاشِيَهْ	رَاجِفَهْ	تَذْكِرَهْ	عَالِيَهْ	حَامِيَهْ	بَقَرَهْ

Ako zastanemo na riječi koja se završava sa tenvinom, onda se taj znak pretvara u izgovoru u dugo a.
Primjer:

حَمِيْمًا	يُسْرًا	حِسَابًا	قَلِيْلاً	نَشْرًا	نِدَآءً	جَزَآءً
⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩	⇩
حَمِيْمَا	يُسْرَا	حِسَابَا	قَلِيْلاَ	نَشْرَا	نِدَآءَا	جَزَآءَا

Ako se zastane na riječi koja se završava sa slovom و ili ي, onda će se harf و pretvoriti u dugo U a harf ي ,u dugo I.
Primjer: رضي -هو- هي

SPECIFIČNA PAUZALNA FORMA (السكت) - sekta

1. Sekta je trenutačni prekid glasa, uz zadržavanje daha, a to vremenski traje koliko dva kratka vokala (jedna obična dužina).
2. Sekta je prekidanje glasa, ali ne i daha. Ovo tedžvidsko pravilo se u kiraetima Kur'ana, a.š., primjenjuje u više slučajeva. Ne ulazeći u šire razmatranje ove tematike, želimo navesti samo nekoliko primjera.

Surat Al-Mutaffifin Ayat 14 كَلَّا بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم

Surat Al-Qiyamah Ayat 27 وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ

Surat Yasin Ayat 52 مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا

Surat Al-Kahfi Ayat 1 لَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا ۜ قَيِّمًا

Surah Al-Haqqah ayat 28-29: (مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهْ (٨٢) هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ)

GLASOVNE PROMJENE - *Nepromjenljivost i promjenljivost glasovnih osobina*

Prema akustičkom dojmu, a s obzirom na glasovne osobine koje posjeduju, konsonanti: م ن i ل kada su bez vokala (sakin) i s nunacijom (tenvin), izgovaraju se na nekoliko načina, a to su:

1) Navedeni konsonanti se jasno i precizno, bez promjena artikuliraju **(izhar).**

2) Oni se potpuno ili djelimično s drugim glasovima asimiliraju **(idgam).**

3) Konsonant ن bez vokala (sakin) i nunacija (tenvin) se akustički preobražavaju **(iqlab).**

4) Konsonanti ن i م kada su sakin i nunacija (tenwin) se u određenim slučajevima skrivaju u nazalizaciji **(ihfa').**

1) NEPROMJENLJIVOST GLASOVNIH OSOBINA(الاظهار)

Izhar je potpuno, jasno i precizno izgovaranje konsonanata iz njihovih prirodnih ishodišta. **Definicija**: *,,Izhar će biti kada poslije konsonanata:* ل م ن *koji su bez vokala (sakin) ili poslije nunacije (tenvin) dođu pojedine skupine glasova."*

Iz ove definicije se zaključuje, da izhar dolazi na:

1) ن bez vokala (sakin),
2) Nunaciju (tenwin),
3) م bez vokala (sakin)
4) Određenom članu (Jl)

Prema torne koja skupina glasova dolazi poslije navedenih konsonanata, izhar se dijeli na nekoliko vrsta:

a) اظهار حلقي *(nepromjenljivost grlenih glasova)*

b) اظهار شفوي *(nepromjenljivost usnene arikulacije)*

c) اظهار قمري *(nepromjenljivost "mjesečevih glasova")*

d) اظهار مطلق *(nepromjenljivost konsonanata* و i ي*)*

NEOBIČNA LABUALIZACUA DAMME
الاشمام Ismam

Zbog fonoloških, etimoloških i drugih promjena u pojedinim riječima, damma se kao simbol kratkog vokala u izgubila ili se transformirala u neki drugi glas. Imajući u vidu tu činjenicu, dolazi do neobične labijalizacije damme koja se ne pojavljuje kao zaseban vokal, nego samo kao zvučni efekat. U određenim slučajevima, usne se podese za izgovor damme ali se ona ne artikulira. Pri tom, poseban značaj ima gornja usna, koja se podiže prema gore, bez obzira na to da li je prethodni konsonant zvučan ili bezvučan. Sam termin išmam ukazuje na to da su usne u položaju mirisanja, s tim da je gornja usna nešto više uzdignuta, jer glagoli: أشمّ \ شمّ znače: pomirisati, dati da pomiriše.

Definicija: *"Išmam je namjera učača Kur'ana, a.š., da specifičnim položajem usana ukaže na dammu koja se nalazi na nekom konsonantu u osnovi pojedinih riječi."*

Išmam, dakle nije izgovor damme, nego samo aluzija da se ona nalazi u korijenu riječi. Prema našem qira'etu, ovo pravilo se primjenjuje samo na jednom mjestu u Kur' anu, a.š., i to u riječi: **تأمنّا** (Jusuf-11).

Imala se nalazi samo u jednom ajetu, u riječi مجْريها(medžreha) (Hud, 41.).
U 44. ajetu sure Fussilet spominje se riječ ءاعْجميّ u čijem se izgovoru umekšava izgovor Hemzeta (teshil). Taj teshil se primjećuje na drugom hamzetu čiji izgovor je umekšan negdje između hemzeta i elifa.

POZICIJA ELIFA U PAUZALNOJ I KONTEKSTUALNO FORMI
الالفات السبع

Na ovoj zamjenici se ne može pauzirati, osim u nepredvidivim situacijama, kao što su: gubljenje daha, trenutna fizička slabost i slično. Prema našem qira'etu, elif se u navedenih šest riječi, u toku pauze, izgovara kao dugi vokal i (ii), a u kontekstualnoj formi, kao kratki vokal e. Prema tome, ukoliko se poslije spomenutih riječi ne pauzira, a pauzirati je sunnet, one se izgovaraju kao da su napisane bez elifa, dakle:

أنا- لكنا- الرسولا – السبيلا – قوريرا- الظنونا- سلاسل

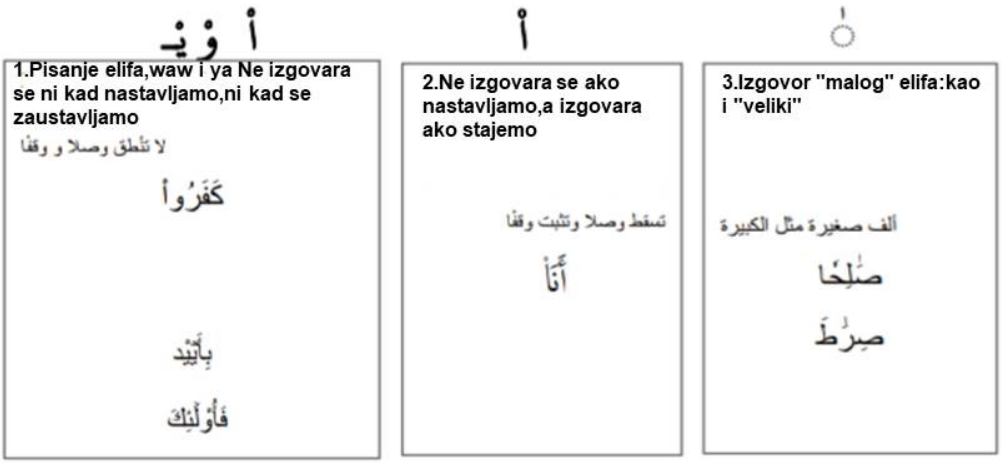

AN-NABR

Definicija: *"Pritisak na dio specifičnog slova riječi,tako da njegov zvuk bude nešto jači od zvuka njemu susjednih slova."*

Imamo 5 vrsta Nabra u Kur'anu:

1) Stajanje na riječi koja završava na riječi sa seddom (tešdidom).

Primjer: Sura Al- Qamer 3, 19

Zadnje slovo riječi ima seddu. A to znači da se zadnje slovo (sedda) sastoji od dva slova: prvo od njih nastaje kolizijom (sudarom dva dijela govornog aparata), a drugo odvajanjem dijelova govornog aparata ako ne stajemo na toj riječi. Ali ako stajemo na toj riječi, stat ćemo sukun slovom (koje nastaje kolizijom). Zbog ovog učač je upozoren da treba naglasiti zadnje slovo, da bi onaj ko sluča osjetio (primjetio) da su u stvari u pitanju dva slova.

Izuzetci

a) Stajanje na ن i م sa seddom.
Ova dva slova imaju najveći stepen gune kad su seddom.

Primjer: .... الجَآنّ

b) Stajanje na slovu qalqale koje ima seddu.
Kad stajemo izgovaramo oba slova sedde.

Primjer: ....وَتَبّ

Ovo prvo ب se izgovara sa sukunom a drugo s kalkalom.

2a) Kad izgovaramo و sa seddom, a prije njega je slovo sa fethom ili dammom
Primjer: قُوّة

2b) Kad stajemo na ي sa seddom a prije njega je slovo sa kesrom ili dammom.
Primjer: صَبِيًّا

Ovo naglašavanje je potrebno da se ne bi pomislilo da prvo slovo sedde, produžava prethodni harekat. Pritisak (nabr) na slovo isključuje mogućnost produžavanja.

3)Kad prelazimo s medd slova na prvo slovo sedde.
Prelaskom s medd slova na seddu, potrebno je naglasiti je. Tada će se jasno i glasno čuti sukun slovo u tešdidu (sedda). Ako kolizija (izgovor sukun slova) ne bude dovoljno jasna i jaka, neće se čuti i tešdid će izgledati kao obično slovo sa harekatom.
Primjer: لضَّآلِّين

Ovdje ćemo primjeniti Nabr tako što ćemo na kraju medda lagano podignuti glas, da bi izgovorili oba slova ل sedde.

4) Stajanje na riječi čije je zadnje slovo ء a predzadnje medd ili Lin slovo.
Primjer: اسماء

Razlog naglašavanja da se ne izgubi zvuk ء prilikom izgovora medda.

5) Ova grupa obuhvata glagole dvojine u prošlom vremenu - dualis.
(Dodavanje elifa na glagol dobijemo dualis).

-Naglašavanje je potrebno da ne izgubimo značenje.
-Nabr nagovještava da je prisutan elif dvojine, ali je ispušten zbog izgovora (u Arapskom jeziku, ne može doći do susreta dva sukun slova u čitanju).
-Bez Nabra slušaoc može pomisliti da je u pitanju jednina muškog roda, umjesto dvojine.

Sedždetul-tilave سجدة التلاوة se čini, prema hanefijskom mezhebu, u četrnaest slučajeva kao drugostepena obaveza (vadžib) za svakog punoljetnog i mentalno zdravog muslimana i muslimanku, bilo da se ajet sedžde prouči ili čuje u namazu ili van njega. Uvjeti ove sedžde su, po izrazitoj većini učenjaka, uvjeti namaza kao što su: čistoća, okretanje prema kibli i pokrivanje s tom razlikom što sedžda nema zabranjenog vremena kao namaz. Ona se može odgoditi pa je nema potrebe obavljati pod tejemmumom. Buharija bilježi da je Ibni Omer činio sedždu i bez abdesta. Sedžda se čini na način da se prvo donese tekbir, zatim se ide na sedždu na kojoj se prema jedinom vjerodostojnom predanju uči dova:

„Moje lice čini sedždu svome Stvoritelju koji mu je svojom moći i snagom vid i sluh uklesao, pa neka je Blagoslovljen Allah, najbolji Stvaraoc.“

Ako je učač u namazu, onda treba proučiti i tri puta: سبحان ربي الاعلى . Iza toga se donese još jedan tekbir prilikom dizanja sa sedžde.